

Univerzita Karlova v Praze  
Fakulta humanitních studií

Bakalářská práce

## **Proč nás nemají rádi?**

autorka práce: Michaela Zákorová

vedoucí práce: prof. Miloš Havelka, CSc.

Praha, 2014



Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 26.6.2014

.....

podpis



## Poděkování

Děkuji panu profesoru Havelkovi za čas, který mi věnoval při výběru tématu a následných konzultacích při realizaci mé bakalářské práce.



## Obsah

<b>Stereotypy národní povahy</b>	<b>1</b>
<b>Oni nás neměli rádi?</b>	<b>8</b>
<b>Československo a Polsko</b>	<b>9</b>
<b>Přítomnost 25. února 1931</b>	<b>16</b>
<b>Co na to čtenáři?</b>	<b>19</b>
<b>Reflexe událostí v Krynici z pohledu denního tisku</b>	<b>27</b>
<b>Co jsme se dozvěděli?</b>	<b>30</b>
<b>Bourání mýtů</b>	<b>32</b>

## **Stereotypy národní povahy**

Stereotyp, nebo-li předsudek je vnímán především s negativní konotací, i když slovo stereotyp je více neutrální, ve slově předsudek již vnímáme spíše negaci. Předsudek vznikl ze slova praejudicium a ve starověku to znamenalo precedent – úsudek, který se opíral o dřívější rozhodnutí a zkušenosti. Později v angličtině dostal význam úsudku, který si člověk vytvoří dřív, než náležitě prozkoumá a zváží fakta, tzv. úsudek předčasný, ukvapený a dnes má toto slovo emocionální nádech přízně či nepřízně, který takový předčasný a nepodložený úsudek provází.<sup>i</sup>

V New english dictionary se uvádí, že předsudek je příznivý či nepříznivý postoj vůči osobě anebo věci, který člověk zaujímá předem, bez opravdové zkušenosti nebo bez ohledu na ni. Důležité je zde to „bez opravdové zkušenosti“.<sup>ii</sup> *Člověk se uchyluje k selektivnímu výběru několika málo vlastních vzpomínek, míchá je s fámami a příliš generalizuje.*<sup>iii</sup> Dále Allport<sup>iv</sup> operuje s termínem „náležité opodstatnění“ a píše, že pouze zřídka se názory lidí opírají o naprostou jistotu, náležité opodstatnění je vždy otázkou pravděpodobnosti. Nelze si dělat naději, že se nám podaří narýsovat pevnou hranici mezi dostatečným a nedostatečným opodstatněním. Proto nemůžeme mít nikdy jistotu, jestli máme co dočinění s předsudkem. Abychom se vyvarovali unáhlených soudů, učíme se kritickému přístupu k událostem, které hodnotíme, protože špatný úsudek o někom, nebo o něčem může často poškodit nás samotné.

My vnímáme předsudky a stereotypní uvažování jako negativní společenský jev, víme, že si tím tvoříme společenské propasti a stavíme mezi sebou takové pomyslné bariéry, neustále se vlastně dělíme na „my“ a „oni“ často aniž bychom si to plně uvědomovali, neustále kategorizujeme a snažíme se generalizovat, a tím si usnadňujeme náš každodenní život a orientaci v něm. *Tento sklon má svůj přirozený základ. Život je krátký, ... nemůžeme si dovolit nechat se zdržovat tápáním. Musíme se rozhodnout, zda je něco dobré, nebo špatné. Nemůžeme vážit každou věc samostatně. Musí stačit hrubé, předem připravené kategorie, jakkoli jsou jen přibližné a povšechné.*<sup>v</sup>

Naznačila jsem, že kategorizace a generalizace, tj. způsob, jakým přisuzujeme hodnotu a hodnocení, které vztahujeme na celou skupinu, jsou jakousi životní strategií a Allport<sup>vi</sup>



dodává, že je to pro nás přirozené a přitom pro nás mají generalizace, stereotypizace a tvorba předsudků negativní konotace a často lidi okolo nás káráme v tomto smyslu, aniž bychom si možná uvědomovali, že generalizujeme jinde, kde si to třeba tolik neuvědomujeme. Stereotypy jsou kulturně, nábožensky a sociálně kolorované. Působí integračně a identitotvorně.

Další věc, kterou chci také zmínit, o které píše Allport<sup>vii</sup> je, že ne každá generalizace je předsudek. Nadměrná generalizace může být pouze mylná představa. Skutečně si můžeme myslet o někom něco, na základě něčeho, ale kritériem je, aby byl člověk schopen opravit, ve světle nových skutečností, svůj chybný úsudek. Potom nehovoříme o předsudku. Předsudek jako takový se totiž brání důkazům. Je to zvláštní, ale lidé se často zaštiťují předsudky a nejsou přístupni tento svůj postoj přehodnocovat na základě nových informací, protože tím se mění jejich životní zkušenost, jejich žitá každodennost, tedy jistota v to, co věří. Někdy to vyústí do extrémnější formy odmítnutí nových skutečností, které by mohli změnit postoj člověka s předsudkem, a to tím, že se člověk se svým předsudkem zařadí do skupiny a stane se její součástí a vnímá tedy tuto skupinu jako „my“, tam se cítí bezpečně, protože je vymezen proti tzv. skupině „oni“. Jak víme, pocit sounáležitosti hraje v životě člověka velkou roli. Proto dále ve své práci budu spíš operovat s termínem stereotyp, než předsudek, protože na základě čteného textu se nedozvím, jestli se jedná jen o generalizaci či o předsudek v tomto Allportově smyslu.

Se stereotypy se setkáváme často a zřetelně vystupují v lidovém humoru. Píše o tom Hans Hennig Hahn a Eva Hahn v „Stereotyp, Identität und Geschichte“ v kapitole „Nationale Stereotypen“. Když budu parafrázovat část jejich textu, jedná se o to, že vtipy žijí z redukce a jsou srozumitelné pouze, pokud informaci, která je vypravěčem vypuštěna, rozumí všichni zúčastnění. Jeden z nejběžnějších stereotypů, je stereotyp etnický. Tedy pokud začneme vtip slovy „Dohadují se Francouz, Angličan a Čech o národnosti Adama“, osazenstvo zřejmě zpozorní s úsměvem na tváři a bude očekávat nějaký autostereotypní obraz Čecha. Proto můžete pokračovat: „Francouz říká: „Určitě to byl Francouz, protože jenom Francouze napadne taková móda, jako je fíkový list.“ Angličan říká: „O původu gentlemana, který kvůli ženě obětuje své žebro, nemůže být pochyb.“ Čech na to řekne: „Ten, kdo dokáže jíst kyselá jablka, chodit celý den s holým zadkem a myslet si, že je v ráji, nemůže být nikdo jiný než Čech.“. Důležité je to, že ta nevyřčená informace musí být všemi stejně, nebo přinejmenším

podobně vnímaná. Tedy vtip o Čechovi, Francouzovi a Angličanovi budu vyprávět lidem, kteří se mnou sdílejí stejný stereotypní obraz těchto národností (už jen proto, že cizinec by nemusel chápat přítomnost Čecha v této triádě), a to lze opět ještě lépe ukázat na vtipech namířených proti Židům, Afroameričanům, Romům, ženám apod. Často si tedy neuvědomujeme, jak redukcí, zlehčováním, a tedy humorem vytváříme a hlavně udržujeme funkci stereotypů. Zde jsem uvedla příklad, jak humorem udržujeme autostereotypní obraz Čecha jako blbce. Zde vidíme, že stereotypní myšlení se nevztahuje jen na ty druhé, ale také na vlastní skupinu, se kterou se ztotožňujeme. A proto stereotypy dělíme na autostereotypy, tj. představy a předsudky o vlastní skupině a na heterostereotypy, tj. stereotypní vnímání těch druhých.

*Problém národní nebo skupinové mentality se objevuje nejčastěji v souvislosti interpretace změn, a neměl by se zaměřovat nebo dokonce identifikovat se specializovanějším konceptem stereotypů, tj. s existencí zvláštních kolektivně sdílených předsudků, v nichž rozlišujeme tzv. autostereotypy, (např. „české holubičí povahy“, „české hudebnosti“, českého „hulvátství“ a „lokajství“ či, jak dokazoval Em. Chalupný: „české anticipativnosti“ atp.), a vedle nich i představy „těch druhých“, tzv. heterostereotypy (viz např. dnes stále ještě velice silně stabilizovaný český obraz Němce či obecně přijímaný heterostereotyp Poláka jako „lenocha a kšeftaře“, podobně stereotyp Maďara, do značné míry vytvořený Jaroslavem Haškem, nemluvě o dnešních stereotypech Romů). ... Pro stereotypy je totiž rozhodující jednostranná, případně „ukvapená“ generalizace zkušenosti a zároveň i jejich nesrovnatelnost: to, co jsou např. pro Čechy „španělské vesnice“, to jsou pro Němce „böhmischer Dörfer“, a čemu Češi říkají „turecké hospodářství“, je pro Němce „hospodářství polské.“<sup>viii</sup>*

Rozlišujeme tedy najednou předsudek, nadměrnou generalizaci a národní nebo skupinové mentality. *Uvažování v kategoriích skupinových mentalit je mnohem starší, než si běžně uvědomujeme, i když zpočátku se objevovalo především jako problém jednotného a celistvého národního charakteru. Jeho hledání by ovšem nemělo být spojováno – jak se u nás většinou činí – až s vlivem Johanna Gotfrieda Herdera, který v této otázce působil na české obrození, třeba na Palackého představu demokratického charakteru starých Slovanů, ale vlastně už se situací po Třicetileté válce, kdy se zdály být definitivně určeny nejen vnitřní politické a náboženské hranice Evropy, ale i povaha jejich národů. Právě zde se totiž setkáváme s první verzí učení o národních charakterech. Od této doby měl být každý národ*

*obdařen vlastnostmi právě tak jedinečnými, jako trvalými, že stačilo pouze vyslovit jeho jméno, abychom byli schopni si tyto vlastnosti vybavit.*<sup>ix</sup>

Všechny tyto národy, které zde nejsou zmíněny, ale můžeme si je ihned vybavit, protože tyto představy o národech v hlavách spolehlivě máme, vznikly v okruhu nějakého území a na těchto územích, které se vyznačují podobným podnebím a faunou i florou žijí lidé, kteří jsou obklopeni podobnými životními podmínkami, a tak si lze také vysvětlovat jejich kolektivní vědomí, které je podpořeno podobnými životními zážitky. *Pro Durkheima označoval pojem „kolektivní vědomí“ ono duchovní pouto nějaké pospolitosti (resp. nějakého společenského subsystému jako skupina, profese, vrstva, etnikum atp.), které je vyjádřeno v její morálce a právu, obyčejích a zvycích, stavu vědění a vědomí, v pověrách a předsudcích a v nejobecnější rovině dokonce i v jazyce a písmu; jde o onen celek názorů a emocí, které ve svém průměru uchovávají příslušníci určité společnosti.*<sup>x</sup> Tím pádem se i občané jednoho státu mohou lišit, a to i jazykem, nejzářnějším příkladem budiž nám Švýcarsko. I u nás velmi vnímáme rozdíly mezi obyvateli Čech a obyvateli Moravy, sami lidé tyto rozdíly mnohdy podporují, protože jsou na svůj region hrdí, ale nad tím vším je společná idea státnosti, společné republiky a hlavně společný jazyk. Proto o sobě Čechoslováci v meziválečné době hovořili také jako o Slovanech. Byla zde patrná idea slovanské vzájemnosti. Kromě dřívější idey panslavismu, jako myšlenky kulturního a politického sjednocení Slovanů se ve 30. letech setkáváme v tisku s označením „bratři“, konkrétně např. v tisku, který jsem četla, se psalo o Polácích jako o bratrech a zmiňovala se tam nejednou slovanská vzájemnost, kvůli které máme opět na budování přátelských mezinárodních vztahů s ostatními slovanskými národy. Dnes toto označení použijeme maximálně u Slováků, a to ještě ne v zcela vážné diskuzi.

*Je možné považovat za příznačné, že se úvahy o české mentalitě a českém národním charakteru objevují zejména v souvislosti se změnami historicko-politickými, třeba v době získání státní samostatnosti po první světové válce, kdy se problém národní identity začal klást zásadně jiným způsobem, než jak tomu bylo na konci XIX. století, v době bojů o českou emancipaci v multinacionálním Rakousko-Uhersku. V tom smyslu, že už třeba takovou roli nehrál starší problém „vychovatelnosti“ (socializace) národa Havlíčkovou a Masarykovou „drobnou prací“ a nepolitickou politikou“, ale kdy se spíše začalo jednat o samostatné a odpovědné politické jednání samo. V té době počala zřetelně vystupovat také potřeba kritické národní sebereflexe jako předpokladu jiného druhu socializace.*<sup>xi</sup> Hovoří-li se zde o

národní sebereflexi, týká se to velmi úzce národní povahy a stereotypů, kterými je národní povaha opředená. Pro národní sebeuvědomění je nutná společná idea „my“ a „oni“. Pro národní sebeuvědomění je nutná i tradice a ideologie, která zde před československou samostatností byla a která se poté znovu hledala. Dnes víme, že nejsme daleko od dnešní reality při pohledu na léta před rokem 1989 a po něm. *Na rozdíl od generalizací o charakterových vlastnostech je národní tradice z definice kolektivní, sdílí ji všichni příslušníci národa, je nadindividuální a mezigenerační. Nejedná se však o diskurs, jehož platnost je zcela zřejmá. Validita tradice potřebuje být demonstrována a existují standartizované způsoby, jak toho dosáhnout. Existence české demokratické tradice se demonstruje nejen zdůrazňováním, že Československo bylo jedinou demokratickou zemí v meziválečné střední Evropě, ale také interpretováním tohoto faktu jako specifického projevu tradice. Tradice v sobě samozřejmě zahrnuje kontinuitu a může ji tvořit pouze něco, co se v určité společnosti dělalo vždy nebo po dlouhou dobu. Proto má smysl hovořit například o parlamentní tradici v Británii nebo o tradici neutrality ve Švýcarsku.<sup>xii</sup> Jeden ze známých výkladů naší historické tradice je založen na vymezování se vůči feudálnímu Německu. Zejména Palacký psal o „slovanském demokratickém duchu“ oproti německému feudalismu. A tato idea dominovala i v meziválečném Československu, rozpracoval ji i Masaryk, když se zabýval dějinným vlivem české reformace, poté i v době komunistického režimu, kdy se tato myšlenka demokracie a rovnostářství opět hodila. Od národní tradice a ideologie se dostáváme k národní povaze.*

*Snaha řešit problém národní povahy má v našem prostředí dlouhou tradici.<sup>xiii</sup> Jeden z textů, který jsem si k ruce vzala já, byl s názvem „Jací jsme“ od Ferdinanda Peroutky. Ten píše, že vcelku jako národ, nevíme dosti dobře, jací jsme. Povaha každého národa je více méně živým tajemstvím. Naše tajemství je však ještě o něco tajemnější než tajemství ostatních.<sup>xiv</sup> Proč si to myslí? Spíše jsme se prý zabývali a zabýváme tím, jací jsou oni, než abychom analyzovali nás samotné.*

*Vždy jsme se spokojovali rčením, že jsme národem Husa a Komenského. Přejde-li nějaký cizinec, kterému chceme ukázat, jací jsme, vedeme ho do muzea nebo zavezeme na Slovensko nebo na Chodsko, kde mu ukazujeme kroje, které se nosí už jen na pouti, a tanec za zvuků dud, který pro nás není menší zvláštností než pro našeho hosta. Začneme-li mluvit v umění o projevech českého ducha, mluvíme vždy jen o Boženě Němcové, o Mánesovi, Alšovi*

*a Smetanovi. Vzdálenému pozorovateli by se mohlo zdát, že český duch ve své celosti už leží na vyšehradském hřbitově.<sup>xv</sup> Je pozoruhodné, že o tom Ferdinand Peroutka píše tímto způsobem. Zde se ukazuje kritický potenciál analýzy národní povahy, který směřuje do sféry politické kultury.*

Budí to dojem, že Češi nebyli plně zakotveni ve svém každodenním životě tak, aby ho vnímali jako moderní folklor městského nebo venkovského člověka, my si dnes uvědomujeme naši každodenní realitu, dokážeme cizinci popsat, jak vypadá náš a jak vypadá většiny ostatních lidí čas během dne, co lidi dělají rádi a co naopak ne, čím se baví a čím se to liší a proč, třeba od Poláků či Rakušanů, anebo se naopak zařadíme po bok evropské tradice v trávení volného času v městských aglomeracích a tím vypíchneme národní povahu podobně, jako když se s nimi bavíme o volbách a politických a kulturních hnutích.

*Českou národní povahu jsme sami dlouho hledali jako nějaký rukopis založený v knihovně. Hledali jsme ji tu v lidové písni, tu v obrázcích na skle, v truhlách, v Národopisném muzeu, hledali jsme se složitě a namáhavě v Českých bratřích, splétali jsme emblémy z ocasů lva na našem znaku, hlásali jsme připojení na českou duchovní tradici, o které jsme dobře nevěděli, jaká je a v čem spočívá. Moderní sociolog, který chce být hoden toho jména ... musí se rozhlédnout po živém, přítomném národě kolem, jak proudí ulicemi, pracuje v továrnách, kupuje, prodává a baví se.<sup>xvi</sup> Češi jakoby v té době nepřestali sami a své okolí ujišťovat, že jsou hodny vlastního státu, že skutečně jsou suverénním národem. Jedno je jasné, národ v roce 1923 žil, ale ještě sám sebe moc neznal.*

Národní povahou se nezabýval samozřejmě pouze Ferdinand Peroutka, jak jsem výše citovala, bylo to věčné téma a mnohé se můžeme dočíst i od Emanuela Chalupného, Jiřího Mahena, Jana Patočky, Karla Čapka, Petra Pitharta a dalších. Z dnešního pohledu jako problém české národní povahy vnímám ve společenském diskurzu rys závisti a netolerance, o kterém píše Ladislav Holý. Zde se ocitáme v jiné době, ocitáme se o několik desetiletí dál za spisem „Jací jsme“ od Ferdinanda Peroutky a najednou zde máme národní povahové rysy i s vysvětlením. Na jedné straně se Češi vyvyšují jako národ vzdělavců s demokratickou tradicí a na straně druhé vnímáme jeden druhého jako závistivce. *Koexistence těchto dvou protichůdných obrazů vyplývá ze způsobu, jakým je v nacionalistickém diskurzu konstruován národ – nikoli jako kolektivita heterogenních jednotlivců, ale jako nadindividuální entita,*

*kteřá ůije vlastním ůivotem.*<sup>xvii</sup> Naše společnost byla v době národního obrození tvořena egalitářsky. Pravděpodobně to plynulo z důsledku mnoha let útlaku, kdy se český národ musel prosadit jako celek, čeští vzdělanci, kteří nahradili absentující elity v tehdejší české části společnosti, chtěli dokázat, že Češi jako národ a čeština jako jazyk nejsou o nic méněcennější než němčina a německá kultura. Zde se ale setkáváme s problémem „prožitě“ a „zprostředkované“ zkušenosti. *Do oblasti „prožitě“ zkušenosti můžeme zahrnout dva procesy: pozorování (samo o sobě kulturně determinované), při kterém jsme svědky událostí tím, že na nich participujeme; a hodnocení za použití kulturně daných kritérií signifikance.*<sup>xviii</sup> Například naši obrozenci měli prožitou zkušenost s prosazováním českého jazyka prostřednictvím snahy o jeho spisovnou podobu a její prosazování formou kulturní a vědecké práce. *„Zprostředkovaná“ zkušenost nahrazuje osobní participaci na událostech tím, že o nich poskytuje nepřímou informaci, ... Pokud je zprostředkovaná zkušenost vůbec zkušeností, jedná se o zkušenost stereotypů a představ, která na rozdíl od „prožitě“ zkušenosti, postrádá jakoukoli bázi pro jejich redefinici. Zprostředkovaný popis událostí nepochybně vytváří povědomí nebo znalost, a tak umožňuje, aby se staly součástí společenské nebo historické paměti.*<sup>xix</sup> My máme velice dobrou stereotypní znalost o národním obrození a o snahách obrozenců v prosazování češtiny. Obecně máme pocit, že snahy všech obrozenců se opíraly o stejný princip a všem šlo o „stejnou věc“. Málo ale víme o jejich sporech a rozdílech ve vnímání tehdejších událostí o myšlenkových proudech ovlivněných panslavismem a austroslavismem, a také vnějších okolnostech, díky kterým jsme se přes období první světové války dostali k vlastní republice, která nám podle mnohých skýtá naší neotřesitelnou demokratickou tradici.

A právě díky oně zprostředkované zkušenosti, na kterou se kladl velký důraz při národním obrození, kdy byly tehdejší české společnosti připomínány národní tradice a folklor z období před Bílou horou a posléze po první světové válce při formování První republiky, kdy se shrnovaly všechny důvody pro tvorbu samostatného státu, jsme se stali onou nadindividuální entitou, která se dostala ke své nezávislosti svou pilnou prací tzv. zdola, jak cituji výše „drobnou prací pro národ“ a „nepolitickou politikou“ bez pomoci elit, tzn. vyšších stavů. A možná právě díky tomuto jsme začali nazírat spravedlnost jako egalitu. Ladislav Holý zmiňuje ve své knize ještě úryvek z rozhovoru s Eduardem Goldstückerem pro týdeník *Tvorba* v roce 1990: *Československá republika i před druhou světovou válkou byla ... vysoce*

*kulturním státem. Byl to takový zvláštní případ. Češi na počátku sedmnáctého století ztratili vedoucí vrstvy své společnosti. Ztratili vlastní šlechtu, majetné a vzdělané měšťanstvo. Když přišlo národní obrození, musela se střední vrstva znovu vytvořit; na tom záležel úspěch či neúspěch národního obrození. Protože národ ztratil vedoucí vrstvy, museli na jejich místa nastoupit intelektuálové, doslova zaskočit a hrát současně roli vůdců národa. Takový případ, aby se politickými vůdci národa stali intelektuálové, není nikde jinde – od Palackého po Masaryka a dále. Intelektuálové dali hnutí národní obrody program humanistický, který se mohl uskutečnit v mimořádném okamžiku roku 1918.<sup>xx</sup>*

Dalo by se říct, že po období husitských válek, národním obrození a politickým událostem po druhé světové válce musíme mít rovnostářství v krvi. Ale to je jen další stereotypní pohled, kterým můžeme naši společnost nahlížet. Zajímavé pro mě při čtení Malého českého člověka a skvělého českého národa od Ladislava Holého je to, jak pracuje s termínem demokratická tradice. U nás má být prý silná demokratická tradice daná První republikou. Říkala jsem si, že období První republiky bylo v mnohém fantastické, ale také si ho v mnohém idealizujeme. I když o tomto období i pamětníci hovořili velmi idylicky, nemohlo to pro ně být období tak jednoduché, demokracie s sebou nese také velkou odpovědnost, bylo časté střídání vlád a k tomu finanční krize a krátce na to hrozba okupace. Jak se tedy Čechoslováci doopravdy cítili, jaké řešili kulturní a politické otázky a na čem občansky pracovali? Víme, že řešili sami sebe, že kromě jiného řešili národní povahu, snažili se najít novou, ne již státo tvornou, ale společensko-tvornou (občansko-tvornou) ideologii, která by jim pomohla žít novou tradici, založenou na demokratickém principu jejich existence.

### **Oni nás neměli rádi?**

Poprvé jsem se o tuto problematiku začala zajímat, když jsem si přečetla článek „Proč nás nemají rádi?“ v časopisu Přítomnost z roku 1931. Probírala jsem se Přítomností z 30. let, protože jsem hledala původně informace o fotbalovém utkání, které se mělo odehrát na polsko-československém pohraničí někdy z kraje 30. let. Na tomto utkání mělo dojít ke krvavému střetnutí obou národností vzhledem k napjaté situaci okolo anexe Těšínska. Zajímavé na této události mělo být zejména to, že ji média ani historici příliš nereflektovali. K mé smůle o ní nereflektovala ani Přítomnost, ani Lidové noviny, ani České slovo, ani Národní listy, ani Národní politika, ani Právo lidu, ani Rudé právo. Ale co naopak tato periodika obsahovala, byl vždy alespoň jeden článek týkající se naší mezinárodní

neoblíbenosti ve světě. A to mě nalákalo ke změně tématu. Vlastně to nebyla úplná změna tématu, protože linka československo-polských vztahů mi tam zůstala. Protože článek vyšel na popud událostí na mistrovství světa v ledním hokeji v polské Krynici.

Po přečtení článku „Proč nás nemají rádi?“, nahlédnutí do čtenářských reakcí a ostatních článků zabývajících se tímto tématem v ostatních novinách, jsem chtěla rozklíčovat tuto situaci. Jak to, že jsme byli neoblíbení? Jak to, že si Čechoslováci kladli tuto otázku a neznali odpověď? Co se skrývá ve společenském diskurzu této doby a jak se tento diskurz podobá tomu, o čem píše Ladislav Holý a jak s tím souvisí stereotypní vnímání?

Toto téma nahlížím z antropologické perspektivy, tj. sleduji jak člověk, potažmo skupina působí a vytváří kulturu kolem sebe, jak modifikuje skupinové vnímání na základě historického prožívání. Nepozoruji jednotlivce, jak se mění pod vlivem okolí, ale snažím se najít podobnosti ve vnímání jednotlivců na základě kulturního a historického prožívání, jak následně toto vnímání a reflexe společenské situace ovlivňuje kulturu a občanskou společnost, tedy skupinovou mentalitu, jestli se zde objevuje něco jako národní povaha, která je tvořena stereotypním vnímáním společenských událostí minulých. Zároveň se snažím číst dobové dokumenty s odstupem a nezaujatostí, ačkoli můj studijní záměr pramení ze společenského diskurzu své doby.

### **Československo a Polsko**

Československo a Polsko se osamostatnily jako republiky po první světové válce v roce 1918. V této době se také stanovily hranice. Československu patřilo území Čech, Moravy, Českého Slezska, Slovenska a Podkarpatské Rusi. S Polskem jsme tedy sdíleli území Slezska. Při tomto úvodu je dnes každému jasné, že budeme řešit spor o Těšínsko. Ještě ale než se dostanu k Těšínsku, tak ještě něco málo o Česku a Slovensku.

Díky lásce k vlasti, jejíž území jsme si nárokovali zejména v místech česko-jazyčného obyvatelstva, jsme se vymezili vůči zbytku Evropy. Ale „my“ jsme byli Československo, jednoduše proto, že podle historiků byla Velkomoravská říše první historicky doložený stát v Evropě, na kterém participovali Češi a Slováci dohromady. Ačkoli po rozpadu Velkomoravské říše připadlo Slovensko pod Maďarskou korunu, podobnost nejen jazyková se mezi oběma národnostmi nesesetřela. Zvláštní ale je, že přes veškerou podobnost, která byla spatřována mezi oběma národy, tyto národy nikdy doopravdy nespojila. Kulturní



a jazyková dominance Čechů byla zjevná již v 19. století a snahy o prosazování češtiny na úkor slovenštiny byly velké a celkem pochopitelné vzhledem k absenci spisovné slovenštiny a většího počtu kulturních děl vůbec. Další věcí byl český protestantismus a slovenský katolicismus.

Češi a Slováci, podle všeho, co jsem se dočetla od Ladislava Holého,<sup>xxi</sup> mezi sebou viděli a hlavně chtěli vidět podobnosti, ale zároveň nikdy nebyli schopni tolerovat odlišnosti. Spjoval je zejména vyšší cíl, a to byl samostatný stát. Do té doby utlačované - již národy nemohli dále setrvat v rámci Rakousko-Uherska, ale rozbouřená doba skýtala samostatnost pouze těm, kteří dokázali svou emancipaci, a tak šli odlišnosti stranou. *Například Masarykovo memorandum „Independent Bohemia“, napsané roku 1915 pro britského ministra zahraničních věcí, předkládá vizi českého státu jako monarchie, ve které by se „slovenské kraje v Severních Uhrách“ připojily k českým zemím. Memorandum jasně říká, že „Slováci jsou Čechy, přesto, že užívají svého nářečí jakožto spisovného jazyka“. ... Takzvaná Washingtonská deklarace z 18. října 1918 hovořila na jedné straně o „československém národě“ a na druhé straně o právu Čechů být sjednoceni se „slovenskými bratřími na Slovensku“.*<sup>xxii</sup> A tak se slovíčkařilo, aby neměli spojenci výhrady, že *Češi a Slováci vytvářejí ve střední Evropě nový stát, jehož etnická heterogenita se v malém podobá rakousko-uherské říši, kterou odsoudili k zániku.*<sup>xxiii</sup>

Touha po republice a optimismus Československé národní radě zřejmě nechyběli. Jazyk se stal určujícím znakem národa, tak jak o tom smýšlel Herder, oproti Bolzanově myšlence teritoriality. Zajímavě se tyto dvě koncepce setkávají ve sporu o Těšínsko.

*Zápas o Těšínsko byl nejtěžším a nejdelším sporem, který musela Československá republika po první světové válce vést o své hranice* (Baran, dějiny a současnost). V dnešní době většina společnosti ví, že se vedl spor o území Těšínska, ale vlastně málokdo v tom vidí, jak jeden z nejdelších a nejtěžších sporů, a lidé mimo území Slezska tuto problematiku již nijak nereflktují, ovlivnil otázku česko-polských vztahů. Pokud se velmi zběžně podíváme na historii tohoto území, tedy na Těšínské knížectví, tak na konci 13. století inklinovalo toto území k Českému království, což se završilo v roce 1327, kdy se stal těšínský kníže leníkem českého krále. V dalších staletích však byly z důvodu zadluženosti knížecího dvora některé části Těšínského knížectví rozprodány a z těchto částí se stala nižší stavovská panství. Když

roku 1653 těšínská větev Piastovců vymřela, připadlo Těšínské knížectví jako odúmrtí českému králi. 19. století bylo ve znamení rozvoje průmyslu (především těžby černého uhlí, hutnického a dřevozpracujícího průmyslu), ale také českého a především polského nacionálního hnutí.<sup>xxiv</sup>

Zběžně jsem nastínila, že zde byl spor o jisté území, jeho historický kontext nám říká něco o tom, proč byl tento kus země spornou částí při řešení hranic obou států, ale abych co nejlépe vyjádřila svůj zájem o tuto problematiku a to, že nechci řešit územní spor, ani spor jako takový, kterým se zabývají mnozí historikové a jiní i v dnešní době, i když byl oficiálně ukončen na konci 50. let minulého století, použiju část textu Iva Barana z webového portálu Dějiny a současnost: *Jedním z nejčastěji diskutovaných problémů týkajících se národnostních poměrů na Těšínsku je přitom otázka prvního československého sčítání lidu z roku 1921, které je polskými autory obecně vnímáno ve vztahu k Polákům jako neobjektivně provedené, ne-li přímo jako zfalšované. Zápas o Těšínsko byl nejtěžším a nejdelším sporem, který musela Československá republika po první světové válce vést o své hranice. Vojenská akce československých vojsk z ledna 1919 vedla k obsazení sporného území a k přenesení sporu o toto území na mírovou konferenci v Paříži. Jelikož se Československo a Polsko nedokázaly dohodnout na tom, jakým způsobem by se toto území mělo rozdělit, padlo v září 1919 rozhodnutí uspořádat zde plebiscit. Několik následujících měsíců plebiscitních příprav patřilo k nejtragičtějším obdobím v historii Těšínska. Česká i polská strana se snažila získat si přízeň co největšího počtu zdejších obyvatel a v tomto svém úsilí pokládali Češi i Poláci takřka každý prostředek za dovolený. Národnostní napětí vyvrcholilo na jaře 1920, kdy se s blížícím termínem zamýšleného plebiscitu vystupňovalo nepřátelství a emoce obou stran. Na Těšínsku docházelo k bouřím provázeným násilnostmi a vyháněním obyvatelstva druhé národnosti. V této situaci proto přestávalo být reálné uskutečnění plebiscitu, jehož výsledek by byl oběma stranami uznán. Bylo proto rozhodnuto řešit spor arbitráží velmocí, jehož výsledek byl nepochybně příznivější pro Československo, které získalo v podstatě vše, co požadovalo, tedy celý ostravsko-karvinský kamenouhelný revír a košicko-bohumínskou dráhu, která v této době tvořila jediné fungující dopravní spojení českých zemí se Slovenskem. Rozhodnutím Rady velvyslanců z července 1920 však česká strana kromě toho, co žádala, získala také cosi, oč vůbec nestála, totiž silnou polskou menšinu ve své části Těšínska. Otázka polské menšiny na československém Těšínsku hrála po celé meziválečné období významnou roli ve vztazích mezi*

*oběma státy a zvláště ve třicátých letech se stala ze strany polské diplomacie předmětem zvláštního zájmu a oficiálním důvodem k nepřátelské politice Polska vůči ČSR.<sup>xxv</sup>*

Obecně za hlavní důvod proč se Československo tolik snažilo získat území Těšínska, bylo získat kontrolu nad železnicí spojující Česko a Slovensko. Jak je výše zmíněné, bylo to jediné fungující spojení mezi Českem a Slovenskem. Z dnešního pohledu se zdá být celá aktivita kolem toho přehnaná a zbytečná. Způsob boje české a polské strany a výsledky nechme stranou. Nechci řešit, zda způsob nárokování tohoto území bylo správné, či komu připadalo podle historického práva, či podle jazykového, národnostního. Jedinou problematiku, kterou zde ještě nastíním, je způsob, jakým bylo provedeno ono sčítání lidu v roce 1921, které nám polská strana měla (má) za zlé, protože je to otázka jazyková a národnostní, a toto poté odráželo další mezinárodní politiku obou států vůči sobě navzájem, jak zmiňuje Ivo Baran výše. Toto je totiž můj spojovací můstek k článku „Proč nás nemají rádi?“ v Přítomnosti z roku 1931, který se týkal naší mezinárodní neoblíbenosti, které si společnost všimla a začala propírat v tisku po mistrovství světa v ledním hokeji v polské Krynici.

Základním problémem, na němž se čeští ani polští autoři až dosud nedokázali shodnout a který lze pokládat v jistém smyslu za klíčový k porozumění národnostním poměrům na Těšínsku je to, kolik Poláků vlastně na československém Těšínsku v roce 1920 žilo. *Celkem získalo Československo 1280 km<sup>2</sup> (56%) z území historického Těšínského knížectví. Na tomto území žilo podle rakouského sčítání lidu z roku 1910 celkem 286 704 obyvatel, z toho 139 016 Poláků, 34 249 Němců a 113 319 Čechů. Je třeba připomenout, že polští představitelé již toto sčítání pokládali za nekorektně provedené a zveličující počet Čechů a Němců na úkor Poláků. Jedním z řady specifík Těšínského Slezska byla existence početné skupiny obyvatel, kteří sice hovořili místním polským dialektem („po naszemu“), ale zdráhali se přijmout polskou národní identitu. Tito lidé trvali na svém regionálním „slezském“ původu, v opozici vůči snahám polského národního hnutí považovat všechny zdejší polsko-jazyčné obyvatele za příslušníky polského národa. Pro tyto národnostně indiferentní obyvatele Těšínska se vžilo označení Šlonzáci, tj. Slezané, přičemž slovo Šlonzák je vlastně fonetickým přepisem polského výrazu pro Slezana (Ślajak). ... V období československo-polského sporu se šlonzakovci vzhledem ke své protipolské orientaci vcelku jednoznačně přiklonili na českou stranu.<sup>xxvi</sup>* A této skutečnosti samozřejmě musela využít česká strana při sčítání lidu, které se konalo 16. února 1921. Nejvyšší představitel státní správy v československém Slezsku byl opavský zemský prezident

Josef Šrámek a ten napsal na ministerstvo vnitra, že *směrnici naší při sčítání lidu musí být zajisté, aby počet příslušníků kmene československého byl co nejvyšší, a tím dokumentována oproti cizině naše národní síla.*<sup>xxvii</sup> Což byla ale strategie a postup jiný, než jaký byl uplatňován na zbytku území.

*Na Hlučínsku, které bylo odděleno od Německa a připojeno k Československé republice v únoru 1920, existovala do značné míry obdobná situace jako na Těšínsku, pouze s tím rozdílem, že to bylo zdejší českojazyčné obyvatelstvo (tzv. pruští Moravci), které se ve své většině samo k české národnosti nehlásilo, jelikož v 19. století nebylo zasaženo procesy, jež vedly k zformování novodobého českého národa. O subjektivní orientaci zdejšího obyvatelstva nejlépe svědčí skutečnost, že při všech parlamentních volbách v letech 1925-1935 získaly na jazykově z 80% českém Hlučínsku nadpoloviční většinu hlasů německé politické strany. Československým úřadům bylo ovšem zcela jasné, že hlučíňští Moravci nesmí dostat příležitost, aby si svou národnost sami vybrali, protože pak by se zřejmě ve své většině přihlásili k německé národnosti. Tváří tvář této situaci proto postupovaly československé úřady na Hlučínsku důsledně podle výše zmíněné zásady, totiž že národnost je dána mateřským jazykem, nikoli subjektivním cítěním.*<sup>xxviii</sup> Jak ale situace napovídá, na Těšínsku by to dopadlo přesně naopak, a tak se úřady rozhodly pro uplatnění jiné strategie, a to zavedení principu svobodné volby. Byla zde vytvořena zvláštní kategorie – Šlonzák Čech, Šlonzák Polák, Šlonzák Němec. Úřady tedy zvolili jiný postup ve dvou krajích s podobným problémem pro českou stranu. Poláci tento fakt rychle zjistili a snažili se bránit. *A byl to právě redaktor ... Franciszek Sarganek, kdo to uveřejnil obyvatelstvu polské národnosti, které vedly ke konfliktu s československými úřady. Ze Sargankova podnětu uveřejnil Robotnik Ślaski 6. února 1921 na první straně výzvu, aby se všichni po naszymu, tj. polsky hovořící Slezané při sčítání lidu zapsali jako Poláci. Tato výzva byla sice zcela v duchu vládního nařízení o sčítání lidu, ale nikoli se záměry, které československé úřady na Těšínsku sledovaly. Toto číslo bylo proto zabaveno a Sarganek byl rozhodnutím Okresní správy politické ve Fryštátě odsouzen k peněžité pokutě 3000 Kč se zdůvodněním, že uveřejněním této výzvy se snažil navádět obyvatelstvo, aby při sčítání lidu uvádělo polskou národnost, a tudíž „nesprávný“ údaj. České časopisy na Těšínsku ovšem bez problémů uveřejňovaly podobné výzvy v opačném smyslu, takže je zcela zřejmé, uvedení jakých údajů považovaly československé úřady za „správné“.*<sup>xxix</sup> Tímto zásahem české strany další polské výzvy neutichly a boje pokračovaly. Češi, ale podle

všechno považovali Poláky v této oblasti za utlačovatele, podobně jako Němce. *V pozadí těchto českých představ byla teorie o „popolštěných Moravcích“, podle které nebyli obyvatelé Těšínska, hovořící polským dialektem, „skutečnými“, „rasově čistými“ Poláky, ale uměle poplštěným moravským (tj. českým) obyvatelstvem.<sup>xxx</sup>*

Jedno je jasné. Polská strana československé sčítání lidu v roce 1921 nikdy neuznala a polemiky se vedly mezi historiky řadu let. Ani dnes není jasné, kam skupinu obyvatel hovořících „po naszymu“ zařadit. Na tomto pozadí se vytvořil jistý antagonismus Poláků vůči Čechům, a jak zmiňuje Ivo Baran výše, byl to oficiální důvod nepřátelské politiky Poláků vůči Československu. Mě tato situace zaujala ve srovnání s článkem „Proč nás nemají rádi?“, protože zde Češi vedou polemiku nad naší neoblíbeností a článek vyznívá na první pohled tak, jako by se Češi cítili silně nepochopeni, jakoby vůbec svou neoblíbenost nechápali, proto se pak rozvíjí i čtenářská debata a já jsem se chtěla zaměřit na tento dobový tisk, abych zjistila, proč nás neměli rádi a jak vypadala ukázka nepřátelského naladění jednoho státu vůči druhému po deseti letech od sporu. Jaké se zde objevovaly stereotypy. Co si mysleli Poláci o Čechách a co Češi o Polácích a sami o sobě? To znamená, jaké se objevovali ve zmíněných tiskovinách heterostereotypy, jakož i autostereotypy národní povahy?

Texty nahlížím pomocí diskurzivní analýzy, což znamená, že budu zjišťovat, skrze soubor textů, tehdejší společenské naladění. Chci zjistit, jaký měla obecně položená otázka naší neoblíbenosti pro veřejnost smysl, jak ji lidé nahlíželi, co si o ní mysleli a jaký jí přikládali důraz v kontextu s jejich žitou realitou. Rozeberu tedy článek v Přítomnosti „Proč nás nemají rádi?“, abych představila danou problematiku a poté čtenářské reakce na tento článek, kterých je celkem sedm. Těch přímých reakcí není příliš mnoho a může se zdát, že je můj vzorek nedostatečný, ale je nutné si uvědomit, že i toto je vypovídající hodnota této problematiky, dohromady s tím, že československá výprava fanoušků na zmíněné mistrovství světa, kam se dostal československý tým do nejužšího výběru mužstev, čítala 6 lidí. To také znamená, že musím nazírat otázku naší neoblíbenosti také v kontextu situace, která ji vyvolala, a to právě tato sportovní událost. Mám zde tedy historické tvrzení o nepřátelské politice ve 30. letech ze strany Polska vzhledem k problematice sčítání lidu v roce 1921 na území Těšínska a mistrovství světa v ledním hokeji v roce 1931 v polské Krynici, které vyvolalo otázky po československé mezinárodní neoblíbenosti. Poté shrnu články z vybraných tiskovin, které také reagovaly na problematiku naší neoblíbenosti, a na které

vlastně článek v Přítomnosti mohl navazovat, protože Přítomnost byla týdeník a vyšla s tímto tématem o několik dní později než zmíněné deníky v té době.

Když jsem se rozhodovala, jaká periodika budu sledovat a hledat články týkající se naší neoblíbenosti na základě článku v Přítomnosti, snažila jsem se zjistit, jaká periodika vůbec vycházela a zda se k nim dostanu. Vzhledem k Přítomnosti a její zmínky o článku v Národní politice, jsem vyhledala samozřejmě tento titul, dále mě v souvislosti s Přítomností napadly Lidové noviny, protože to byl v té době také nezávislý list a obě periodika spojovali také redaktoři, kteří tam psali. Když jsem si našla brožuru, kterou vydali Lidové noviny k 120. roku výročí, dočetla jsem se, že *se od ostatních velkých českých deníků (Národní politika, České slovo, Rudé právo) – kromě už uvedeného perfektního zahraničního zpravodajství – odlišovaly zejména elitním okruhem literátů a kvalifikovaných odborníků, kteří pro list pracovali.*<sup>xxxii</sup> Takže jsem kromě Národní politiky vyhledala i České slovo. Rudé právo bohužel nebylo k mání v Národní knihovně ani v elektronické podobě ani na mikrofilmu, protože listy z této doby patří do fondu poškozených tiskovin povodní z roku 2002. Za to ale mají Právo lidu, ze kterého se Rudé právo vydělilo. K tomu se mi také připletly Národní listy, které vycházely v té době v nemalém nákladu. Ve Fašistických listech nebyla o této události ani zmínka. V těchto listech chyběla i sportovní rubrika, která by sledovala dění na mistrovství světa.

Všechna tato periodika jsem pročetla takto nahodile, protože jsem původně hledala jiné téma, jak se zmiňuji výše, ale všechna (kromě Fašistických listů) mě navedla na téma československé mezinárodní neoblíbenosti. S popisem těchto článků se vracím v čase, ale přesně takto se odehrával můj sběr dat a moji výzkumnou situaci to nijak neovlivňuje, protože výsledky, které reflektují z čtenářských reakcí z Přítomnosti, nechci spojovat s reflexí denního tisku, protože to jsou pro mě dvě vypovídající hodnoty. Jednou věcí je pro mě, jak situaci během mistrovství světa reflektovala média a druhou věcí je, co si o tom myslela veřejnost. Už jen na pozadí článku Přítomnosti a následných čtenářských reakcí můžeme sledovat značné rozdíly, teď už jen nahlédneme, jak se o situaci psalo bezprostředně po skončení mistrovství – protože nahlédneme do deníků té doby, Přítomnost byla týdeník a článek „Proč nás nemají rádi?“ vyšel zhruba týden po těchto bezprostředních článcích, tj. se značným časovým odstupem.

## **Přítomnost 25. února 1931**

Článek s názvem „Proč nás nemají rádi?“ je uveden slovy *Události v Krynici upoutaly zase jednou pozornost české veřejnosti na otázku naší neoblíbenosti ve světě, která se nedá popírat. Uveřejňujeme o té věci mínění dvou autorů.*<sup>xxxii</sup> A začíná tím, které národy „máme rádi my“ – mají to být Jihoslované, Rusové, Francouzi, Poláci, Bulhaři, vysoko si prý ceníme Angličanů a Dánů a kladný vztah máme k Rumunům, Norům, Švédům, Finům a jiným. Nemáme rádi Němce, Maďary a Italy. *Tak cítí průměrný Čech hlavně na základě četby, nestaraje se, proč miluje či nemiluje, a zda láska či neláska nám prospívá či škodí.*<sup>xxxiii</sup> Národy, které mají rádi nás, je prý těžké jmenovat, protože to může platit třeba o tamní inteligenci nebo veřejných pracovnících, ale ne celku společnosti, která když už o nás ví, tak nás prý ráda nemá. Je zvláštní, že si jsou autoři jistí, že průměrný Čech „hlavně na základě četby“<sup>xxxiv</sup> má, nebo nemá rád ty které národy, ale průměrní lidé těchto národů o nás nevědí. Na druhé straně ale pokračují sportovními událostmi, které mají mít vypovídající hodnotu právě o průměrných lidech. *Když nedávno při hokejových zápasech v polské Krynici rakouský Dietrichstein složil našeho Malečka tak, že ten nemohl hezkou chvíli vstát, propuklo polské obecnstvo v ohromný jásot. A tak to šlo po celou dobu zápasů. Ke všem národům chovali se jako hostitelé, jen k nám nikoli. Řekli jsme si, že jsou Poláci nevychovaní a s radostí jsme si ocitovali aspoň dva jejich články, které se nás velmi rezervovaně ujaly, ale hned příští neděli byli naši footballisti zahrnuti stejnou láskou v Paříži. Uvádím případy ze života sportovního proto, že se o nich píše a každý je může sledovati, kdežto podobné projevy nelásky v ostatním styku zůstávají zpravidla utajeny.*<sup>xxxv</sup>

Historici prý dokládají, že jsme nebyli oblíbení již dávno, a tak si autor pokládá zásadní otázku – proč? Proč nejsme oblíbení? *Obyčejně si to sami sobě vysvětlujeme tak, že druzí jsou žárliví na naše úspěchy, nebo že jsou nespravedliví, ale zpravidla běře se to jako fakt, o jehož příčinách se nepřemýšlí.*<sup>xxxvi</sup> V dalších řádcích zmiňuje právě článek v Národní politice, která se k tomuto tématu vyjádřila dřív a vyjmenovává důvody - co se týče událostí v Krynici, může za to krakovský tisk, který je k nám nepřátelský, pozoruhodné je, že *zůstává otevřenou otázkou, proč nás Poláci nemají rádi.*<sup>xxxvii</sup> Diví se, že nás nemají rádi Italové, Maďaři, i když jim Rumuni a Jihoslované ublížili více než my a dále pokračuje, že nepřátelství z Vídně je prý jen *stará nálada vídeňského muže a slabost zloby.*<sup>xxxviii</sup> Ve Francii jsme trnem v oku konzervativcům a v Anglii proti nám pracuje tisk a konservativci, liberálové a labouristé nás

také nemají rádi. Autor si stěžuje, že Národní politika také vyjmenovává pouze fakta a nikoli důvody, snad jen u Anglie uvádí, že ti k nám chovají nedůvěru, protože je u nás mnoho komunistů, což je prý jen takový milý primitivismus. To se nám z dnešního pohledu může zdát docela krátkozraké. Co je ale zajímavé, s čím se zde setkáme ještě vícekrát, a to jest shrnutí myšlenky autora z Bohemie – *nemůže získat lásky národ, který není skromný, přímý a vlídný, který má nesolidní vůdce a tisk, v němž se stále pere tolik špinavého prádla a je tolik malicherných osobních bojů.*<sup>xxxix</sup> A autor Přítomnosti k tomu dodává, že zde se tedy aspoň jmenují nedostatky, ale opět se nepíše o tom, jak vznikají. Pro nás dnes by bylo záhodno také zjistit o jakém „špinavém prádle“ se mluví a jaké malicherné boje se vedly.

Autor tedy rozvíjí vlastní myšlenku o naší neoblíbenosti a zmiňuje naši těžkou pozici na mezinárodním poli – *malý slovanský národ, vysunutý do cizího prostředí, na skoupé a drsné půdě, bez moře, ale na křížovatce evropských myšlenek, s očima i ušima otevřenými a dychtivě vnímajícími, nemající však ani dosti klidu ani času, aby je zažil a aby k nim podle svých sil, či podle své slabosti ze svého přidal. Hodně ví, mnoho touží, ale nedostatek vůle z vlastní malosti a těžkých podmínek životních prýšticí nedá uzrání činu. A proto se stává Mesiášem. Místo, aby klidnou, ale vytrvalou prací sebe sama zdokonalil a blahobyť svůj a svých bližních rozmnožoval, věří, že spasí celý svět šulmajstrováním, a když to nejde, ničěním. Ne klidnou prací, ale revoluci povýší na národní filosofii.*<sup>xl</sup> A tak dále. Takto autor pokračuje v kritice vlastního národa. V podstatě tuto jeho kritiku lze nahlédnout jako kritiku občanské společnosti, která chybí. Později budeme svědky podobné rétoriky i ve čtenářských reakcích. Nechybí zde ani srovnání s jinou, velikostí srovnatelnou, zemí, a to s Holandskem, z dobového tisku je patrné, že Češi Holandsko často zmiňovali jako zemi pro srovnání. Vyjmenovává zde jejich národní úspěchy a píše – *snad o sobě tolikrát ani neřekli ani nenapsali, že jsou prvními, že krácejí v čele pokroku světa, ale nejsou lidstvu aspoň tak užiteční jako my? A jsou tak neoblíbení jako my? ... je to následek jejich přímosti a vlídnosti, práce a kultury.*<sup>xli</sup> Zavdává jako možnost naší neoblíbenosti prázdnotu ideologičnost, a z té vyplývající zestraničtění veřejného života. Což zde nevidíme poprvé ani naposledy. Důležitá je zejména jeho myšlenka, že *spásu nutno hledat v návratu národní práce k metodám předválečným. Musíme přestat s přeceňováním činnosti politické a věnovati se dobrovolné práci kulturní, sociální a hospodářské. Práci dobrovolné, neboť zušlechťuje charakter, koná se se záplem, a proto také s úspěchem.*<sup>xlii</sup>



Tento poslední poznatek od pana doktora Schieszla je pro nás velmi hodnotný, protože jakoby mluvil k české společnosti dnes, ta analogie nám velmi názorně ukazuje, jak na tom byla občanská společnost ve 30. letech, respektive letech dvacátých.

Členek „Proč nás nemají rádi?“ je rozdělen na dvě poloviny, každou část píše jeden autor. Tuto druhou část, kterou představím na následujících řádcích, napsal dr. Alfred Fuchs. Začíná tím, že se o nás v cizině nepíše, ale že je to podle něj dobře, protože *o státech platí skoro totéž co o mladých dívkách. Jsou tím lepší, čím méně se o nich mluví.*<sup>xliii</sup> Jsme prý pro zahraniční tisk nezajímaví, protože jsme průměrní. Také prý neděláme tolik propagandy, jako jiné nástupnické státy. *Než vyskytují se občas hlasy jiné, které tvrdí, že by nás nemusilo mrzet, že se o nás mlčí, ale že se jeví zřetelné příznaky, že jsme neoblíbeni. Zvláště naši sportovci dosti často poukazují na tento fakt.*<sup>xliv</sup> Což může být na jednu stranu matoucí, když píše o tom, že zahraniční tisk o nás nereferuje, protože jsme nezajímaví.

Autor se rozhodl pro ilustraci problému ocitovat článek z Bohemie, který uvádí slovy - *můžeme tentokrát povolat na pomoc svědka, který je jistě nestranný, totiž pražskou „Bohemii“.* Tento list nás jistě nemiluje a přece dovedl o této neoblíbenosti v kruzích sportovních nalézt několik objektivních slov, které chceme citovat.<sup>xlv</sup>

Pojďme se tedy podívat, co považuje autor za „objektivní slova“. Píše se, že národy musí mít vlastnosti, jež činí národy ve větě oblíbenými, tj. skromnost, otevřenost a vlídnost ve styku s příslušníky jiných národů. O českých sportovcích lze prý říct pouze dobré věci. *Pokud jde o ně, bijí se poctivě, zachovávají celkem fair play, a ani v případech, při nichž jde o národní čest, nevyskytují se u nich větší - mírně řečeno – nezpůsoby než u jiných národů.*<sup>xlvi</sup> Vina je prý na tisku, který před začátkem mistrovství světa v Krynici prohlašoval Čechoslováky za jasné vítěze. Toto prý popudilo ostatní proti nám na mezinárodním poli. *Z neutrálních stran bývají Češi označováni jako Prušáci mezi Slovany. Nikde nelze tohoto přirovnání užít lépe, než když posuzujeme oblibu nebo neoblíbenost Čechů. Prušáci jsou, jak známo, neoblíbeni ve světě, ale nejvíce jsou nenáviděni svými vlastními německými soukmenovci.*<sup>xlvii</sup> Autor dále zmiňuje Peroutkovo téma „Jací jsme“ a rozebírá tuto sportovní analogii s jinými společenskými situacemi. *Bylo právem řečeno, že všechny národy mají ctnosti, jež jsou protivné, a nectnosti, které jim dobře sluší, a že trpívají vadami svých předností. Lidé pracovití a přičinliví nebývají společensky roztomilí. Nedostatek sebevědomí působí, že chybí ta vlastnost, kterou*

*„Bohemia“ nazývá otevřeností. Nadsazuje se sebevědomé vystupování z pocitu vnitřní nejistoty, a tak se takoví lidé stávají až společensky nepřijemnými.<sup>xlviii</sup>*

Doktor Fuchs zakončuje svoji polemiku nad naší neoblíbeností kritikou tisku, který prý na veřejnosti pere příliš mnoho špinavého prádla, musí si prý uvědomit, že již není Rakousko-Uhersko, že náš tisk není provinční, ale je sledován celou Evropou. To je taky zvláštní poznámka, protože jak si máme představit „praní špinavého prádla“ v tisku. Dnes se přeci otevřenost a investigativní žurnalistika cení. Zdá se, že tehdy byl pohled pootočen. Určitě si nelze myslet, že by se měly kauzy zametávat pod koberec, ale autorovi by se asi líbilo, kdyby český tisk vystupoval jednotněji a možná je to pouze přání, aby se kauzy spíše neobjevovaly.

Tento článek tedy vyšel v Přítomnosti 25. února 1931, Přítomnost je týdeník a již o týden později v dalším čísle vyšly čtenářské reakce na tento článek. Čtenářských reakcí je celkem sedm a autoři mají rozličné názory a mínění, se kterými se chtěli s ostatními podělit. Je mezi nimi i jeden Polák tehdy žijící v Praze, jeden autor, který svou národnost nezmiňuje, ale podle jména pravděpodobně Ital a poslední příspěvek napsal Ukrajinec, takže zde můžeme sledovat objevující se jak autostereotypy, tak heterostereotypy.

### **Co na to čtenáři?**

První čtenářský příspěvek napsal Polák žijící v Praze, Wladislaw Mergel. Napsal, že se snažil situaci kolem mistrovství světa v Krynici pozorovat nestranně a svůj komentář omezuje na otázku - proč se proti nám vznesla taková vlna antipatií zrovna v Krynici, když u jiných sportovních klání nic takového nezaznamenal. Na tuto otázku si odpovídá tím, že čeští delegáti prý protestovali proti ustanovení, pro které den před tím hlasovali, jen proto, aby si zajistili pohodlnější postup. Dále prý byla chyba vybírat českého rozhodčího pro zápas Československo – Kanada, kde věří, že nedošlo k úmyslnému přehlížení, ale divákům to mohlo zavdat podezření. V neposlední řadě se zde snaží objasnit nedorozumění s botou vhozenou z hlediště na led, kterou československý tisk prezentoval jako útok na našeho hráče, ale český překlad polského pokřiku při tomto incidentu by nám objasnil situaci jako atak belgického rozhodčího. Vzhledem ke společenské i jazykové orientaci v obou společnostech, tj. polské i československé porovnává také vliv jednotlivých periodik, aby ukázal, že špatnou společenskou náladu vytváří oba tábory stejně. Je zde patrné, že se ze své pozice snaží této problematice nestranně maximálně porozumět a směřuje čtenáře

k vzájemnému konsenzu. Na konci svého příspěvku píše příklad, který má mluvit za všechny, jak byl československý novinář nezištně přivítán a pohoštěn na polské straně.

V tomto příspěvku nenajdeme žádné objevující se stereotypy, které by nám mohli nastínit stereotypní uvažování tehdejší společnosti, co se mezinárodního citění týče. A ohledně široce pojaté otázky – proč nás nemají rádi? – se dozvídáme spíše jen komentář k událostem v Krynici, kde mohli Čechoslováci popudit tamní osazenstvo, nikoli polemiku ohledně mezinárodní neoblíbenosti všeobecně, natož pouhou zmínku o nepřátelském naladění Poláků kvůli Těšínsku.

U autora číslo dvě zůstaneme poněkud déle, protože nám otevírá problematiku naší neoblíbenosti z širšího mezinárodně společenského spektra, podepsal se jako Jan Klokoč a začnu zde citací. *Dokud Maďaři snili svůj pošetilý sen impéria, byli jsme jim - krátkozrakým! – příliš nepatrní. Tehdá nás snášeli docela dobře, zatímco Rumuny a Srby nenáviděli odedávna. Jejich zášť proti nám má tedy co dohánět. Je zhuštěná. Protože pro nás palčivější než pro Rumuny a Srby.*<sup>xlix</sup>

*Znatelnější je ještě po roce 1918 rozdíl sympatií Italských. Pokud o nás Vlaši věděli, mívali nás před válkou rádi. Ale po válce stáli jsme jim tady znenadání uprostřed Evropy jako ošklivá skutečnost, která kazí – více než cokoli jiného – pohádku o zničení habsburské monarchie italskými hrdiny a která znemožňuje na věčné časy uskutečnění naivní touhy italské státi se nástupcem moc habsburské v Evropě.<sup>l</sup>*

*U Angličanů je tu důvod průmyslové konkurence. Angličan konec konců připustí, že francouzský dámský krejčí a voňavkář má jakési právo konkurovat s anglickým. Ale jak chcete, aby se smířil s tím, že konkurujeme – nejen za hranicemi, ale v jeho vlastní zemi! – se stěžejním průmyslem britským – kovy a sukna – a že se jeho zaměstnaní kovodělníci myjí v československých smaltovaných umyvadlech?<sup>li</sup>*

Máme zde zmíněné tři národy, které nás nemají rádi, a je zde nastíněn důvod, pro který se autor domnívá, že tomu tak je. Při tom stereotypně vyzdvihuje bláhovost Maďarů a Italů při svých monarchistických tendencích a náš úspěch jako malého, ale dobře vzdorujícího státu, který leze do zelí anglickému hospodářství. Nazývá zde Maďary krátkozrakými, Italy naivními

a o Angličanech sice píše s nejvyšší mírou pochopení, ovšem staví je do pozice někoho, kdo se neprávem vidí jako nedotknutelný. Dále pokračuji opět citací.

*Poslední dějiny Evropy způsobily mnoho změn i v cítění. Bylo by snad zdrávo zamyslet se, proč nás mají rádi v Německu, než mívali. Vědí nepochybně, jak znamenitým a spolehlivým odbytištěm je ČSR pro německý vývoz, oceňují výhodné a spravedlivé smlouvy obchodní, které jsme s nimi uzavřeli – a váží si (více než kterýkoli evropský národ!) naší menšinové politiky. Poznali v nás jakési dobré vlastnosti, o kterých nevěděli.<sup>liii</sup> A dále dodává, že je prospěšno dělat si přátele, že jich prý tolik nemáme a jmenuje dva národy, kteří nás rádi měli a v tisku s námi tradičně sympatizovali – Litevci a Slovinci. Nepíše, proč nás mají rádi, ale je pravděpodobné, že pro tyto národy jsme mohli být vzorem, protože oba se dočkali samostatnosti až po druhé světové válce, respektive po roce 1989.*

Doposud se tato analýza československé neoblíbenosti jeví logicky v souladu s tím, jak známe formování střední Evropy. Autor dále pokračuje v lidovějším módu. Přejde z diplomacie k všelidové kultuře a píše, jací jsme sportovci a turisté a pokládá řečnickou otázku: *Víme, jací jsme fyzicky?*, prý jsme nehezcí a neladní a namlouváme si ošemetné nepravdy. *Milovníci oblých tvarů od staletí se zmiňovali o „heska holka“ z Prahy a z Čech. Známý jsou německé říkanky ze 17. a 18. století o tom, jaké má být pěkné děvče. Má mít ruce ze země vlašské a vlasy ze země švábské atd. Ale ze země české nemá býti obličej. Nikoli, naše vlast má dodati jiné partie.* Podle autora jsme tedy oškliví lidé. *Jedině snad finské Finsko (nikoli tamní Švédové) a Polsko má šerednější tváře. Německo by přišlo v řadě krátce za námi – ale tolik sedlových nosů, nízkých čel, vysedlých lících kostí a deformovaných boltců byste mezi jeho dětmi nenašli.<sup>liiii</sup>*

Máme zde jasný autostereotypní popis národa a heterostereotypní popis Poláků a Němců. Zajímavé je, že o hezkých holkách z Čech se mluví dodnes a o tom, že se neumíme obléknout také, naše ponožky v sandálech jsou pověstné, i kdyby si je už nikdo nikdy neoblékl. A Slováci s posměškem poukazují na muže z Prahy, kteří si libují v outdoorovém oblečení, že vypadají, jako kdyby přijeli z horské túry.

*Také chodíme špatně a ideologové a církevníci byli jsme a jsme nesnesitelní. To řekl dobře Dr. Schieszl. Myslím, že v našem náboženském hnutí bylo mnohem více církevnictví než hloubalství. Chelčický hloubal, ale táborští nehlobali. A pramálo druhých hloubalo.*

*Nezměnili jsme se od těch časův! Tak jako tenkrát, chystáme hesla (nebo snobistické módy, nebo –ismy, záliby, předsudky). Kdo je proti našemu heslu, je hlupec a náš nepřítel. To je velice nehloubalské, velice nefilosofické, velice nekulturní. Proč tak neradi posloucháme svého bližního, proč tak zřídka mu dáme domluvit?<sup>liv</sup>*

Pokud hrubě shrneme autostereotypní obraz Čechoslováka 30. let bude to ošklivý, špatně oděný povrchní ideolog. Není potom divu, že jsme v té době byli neoblíbení! *Kletba malého národa je zlá!* Píše pan Klokoč ještě. A rozvíjí dále myšlenku naší neoblíbenosti v porovnání s dvěma jinými evropskými státy – se Švédskem a Holandskem.

*Švédové toho světu příliš mnoho nedali, ale společensky a politicky umějí žít. Přijdeš-li do jejich země, nerozumíš jejich řeči, ale slyšíš, jak krásně zní. Mají starou, slavnou, tvrdohlavou šlechtu – a při tom se důstojně reprezentují před světem sociálně-demokratickými ministry, kteří jim vládnou po desetiletí. Holanďané to tak nedovedou. Dali světu nepoměrně více než Švédové. Dali mu největší malíře a v jejich zemi žijí nejlepší architekti. Jsou nesmírně bohatí. Mají ohromné osady, moře. Ale jsou skoro tak neoblíbení, jako my. Jsou hrozní církevníci. Jsou šovéni na malém kousku Evropy. Jsou skoro tak nehezcí jako my a hovoří nejohybnějším evropským jazykem.<sup>lv</sup> Jsou prý tak jako my nevlídní, nelaskaví a nezdořilí.*

V poznámce pod čarou pan Klokoč zmiňuje, že češtinu považuje za nejkrásnější jazyk. Je to jakési vyjádření lásky k rodnému jazyku. Na jeho příspěvku, i když je plný negativních stereotypů, nemůžeme říct, že by byl nesnášenlivý, autor zde celkem vyrovnaně, bez negativních emocí vyjadřuje svůj názor na naši domnělou neoblíbenost, bez toho aniž by se cítil o něco méně vlastencem, než kdokoli jiný.

Zmiňuje hraběte Thuna, který napsal, že český člověk je buď hulvát, nebo lokaj. *Nemohu si pomoci. Zdá se mi, že to myslil dobře. Není zdrávo říci občas lidem pravdu?<sup>lvi</sup>* Poznal prý mnoho národů, ale my jsme prý nejvíc nepřívětiví. Naše nepřívětivost ve službách je přímo pověstná a touto otázkou se zabýváme i dnes. Je to jeden z obecných problémů, které tamní i dnešní společnost řešila a řeší, zajímavé je, že naše dnešní poznatky, o tom, proč jsme nepříjemní a nevlídní ve veřejném prostoru a ve službách, nemohou korespondovat s tím, proč taková byla společnost ve 30. letech, nehledě na to, že to pro nás vůbec může být překvapující, toto zjištění. V obecném společenském diskurzu ovlivněným idylickou

představou o noblese první republiky a filmy pro pamětníky, bychom hned tak neřekli, že jsme byly národ protivů.

*O unikátní české nezdvořilosti psalo se a mluvilo příliš často. Málo se změnilo a málokdo si uvědomil, že nemáme horšího nepřítele než tuto národní vlastnost.<sup>lvii</sup>* Autor považuje tuto národní vlastnost jako palčivou a přeje si, aby si na to společnost dala pozor a aby se laskavosti a slušného chování učili již malé děti ve školkách a školách, pak budou lidé teprve schopní změnit tento povahový rys.

Třetí čtenářský příspěvek je od pana Paula Maruldaniho, jeho jméno nezní česky, i když se ve svém článku o své národnosti nezmiňuje, budeme zde sledovat heterostereotypní pohled, protože píše o Čechoslovácích ve druhé osobě.

Píše, že za naši neoblíbenost nemůžou běžní lidé – *nejsou to vaši sedláci a dělníci<sup>lviii</sup>*, jak by se mohlo zdát. Není to prý špatným vychováním, jak o tom píše pan Klokoč. Ale zmiňuje zde československou ideologickou vyprázdněnost. *Tragické na tom je, že právě u vašeho národa, jehož boj za svobodu by byl bez ideologického rámce nemožný, chybí kontinuita v jeho ideologickém založeném vývoji.<sup>lix</sup>* Pan Maruldani československou ideologickou vyprázdněnost nijak do hloubky nepopisuje a nepíše přesně, v čem ji vidí, či nevidí.

Vyjádření o vyprázdněnosti ideologie můžeme vnímat jako kritiku absence elit, která nám ani v dnešní době není cizí. V tomto bodě pro nás ale není zajímavá debata o ideologické vyprázdněnosti nebo absenci elit, ale to, že si toho byl vědom někdo z venčí a že to vnímá jako důvod naší mezinárodní neoblíbenosti, anebo lépe vyjádřeno, že jsme jako národ působili, že nevíme „čí jsme“, československá společnost mohla být pro ostatní národy špatně čitelná.

*Bezpochyby také příznivá konstelace, v níž se republika díky měnovému zázraku až do nedávna nacházela, vzbudila mnoho závisti. Pozice „beati possidentes“ vyžaduje mnoho taktu, a toho právě se velmi nedostávalo i v těch nejvšednějších věcech. Nezmezí hned tak z paměti poražených vzpomínka na to, jak se i v nejobyčejnějších záležitostech setkávali vždy jen s povýšeností vítězů. Nemíním tím politickou, nýbrž hospodářskou povýšenost, která v přemnoženém zchudlém území pochopitelně vzbudila jen nepřátelství a touhu po odplatě.<sup>lx</sup>*

Autor zde vytýká chování čelních představitelů státu, intelektuální vrstvy, které národ

reprezentují. V této souvislosti je možno sáhnouti k terminologii psychoanalýzy a mluvit o komplexech méněcennosti vaší inteligence, které jsou už tak překompensovány hlavně mladou generací, že to už musí vzbudit odpor. Zatím stará generace je zjevně odstrkována do pozadí. Hlavně tato stará generace, která se ještě nedovedla zbavit provinciálního negativismu, nachází těžko cesty k nějakým internacionálním funkcím. Nota bene, evropskému vkusu se nikdy nemůže zamlouvat její intelektuální habitus s bohémským kloboukem, sametovým kabátem a vlající kravatou. Přesto je ve srovnání s mladou generací, která se považuje za reprezentativní, neškodná. Ať už jde o veřejné nebo soukromé funkce, všude ve Vaší mladé generaci, zplozené válkou a živě inflací, se tlačí do popředí typ *parvenua*.<sup>lxi</sup> Parvenuus je někdo, kdo se dostal do vyšší společenské vrstvy, kde ho nechtějí přijmout. To možná charakterizuje Československo v tom pověstném mezinárodním salonu, o kterém bude ještě řeč. Jako bychom byli pro Evropu někdo nový, někdo s kým se nepočítalo, někdo, kdo si přisvojuje svůj podíl bez toho, aby si ho řádně zasloužil, tzn., řádně se představil a prezentoval sám sebe jak se sluší a patří na tamní poměry.

Autor tedy vnímal stereotypně pozitivně československý lid jako sedláky a dělníky a negativně kulturní a hospodářské elity. Žádný konkrétní příklad ale neuvádí.

Ondřej Sekora je naším čtvrtým autorem čtenářské reakce na článek „Proč nás nemají rádi?“. Tento příspěvek se československé politiky, hospodářství ani kultury netýká. Tento autor se zaměřil pouze na sportovní stránku problému. Pro začátek uvedu opět citaci: *Soudil jsem, že hlavní důvod naší neoblíbenosti je v nevybíravém způsobu našich sportovců, jakým obvykle chtěli dosáhnout úspěchu. A dále pokračuje: Ale to není vinou těch našich hráčů, že jdou tak bezohledně za úspěchem. U nás totiž každý, kdo je jen průměrný, nebo jde pod průměrem, lehce propadá posměchu. Proto máme tak málo výkonných sportovců v lehké atletice. Kdo tam nemůže závodit s prvními, je poměry znemožněn.*<sup>lxii</sup>

*Také naše žurnalistika, hlas veřejnosti, žádá po našich hráčích, aby byli za každou cenu první.*<sup>lxiii</sup> Další stereotypní kritika reprezentace. Jsme teprve u čtvrté čtenářské publikace a začíná se tu rýsovat zřetelná kritika vedoucích představitelů. Zde konkrétně sportovních reprezentantů.

Pátý autor – dr. František Slabihoudek podotýká, že jako mladého národa se nás týká příliš velká generalizace ze strany okolního světa. Patří to prý k psychologii mezinárodních salonů.

Přirovnává to tímto způsobem: *Bohatý továrnický synek těžko pochopuje, že ve státě může státi v čele člověk, jenž byl chudým profesorem, z pouhého dělnického otce. Proto hlídá každý jeho krok, aby ukázal, že nehodí se do salonu.*<sup>lxiv</sup> Někdo by mohl tvrdit, že zanedlouho nás tento mezinárodní salon obětoval nacistickému Německu.

V článku pana Slabihoudka je patrné jeho vlastenecké nadšení. Psal, že společensky jsme si stáli lépe než Poláci, protože u nás by se taková nestoudnost, jako se stala v Krynici, nemohla stát. Nemáme se prý ptát, co jsme udělali špatně, ale naopak být hrdí a neprojevat slabost. *Antipatie vůči nám u některých národů jsou důkazem, jak povrchní jest jejich úsudek. Velikost, rozlehlost území a uhlazené chování magnátských gest imponuje daleko více než mírumilovný národ, hájící vítězně svá práva.*<sup>lxv</sup> Pěkná ukázka stereotypního vnímání československého vlastence. *Zchudlý kníže, rozmařilý hrabě, mezinárodní prostitutka jsou sympatickými reprezentanty mezinárodního salonu. Nikoliv bývalý profesor, učitel, dělník.*<sup>lxvi</sup>

*Rozbili jsme Rakousko, svrhli Habsburky, zatlačili Maďary na malé území. To všechno provedl český dělník a sedlák.*<sup>lxvii</sup> V této tezi je snad patrné nejvíce hrdosti z celého článku, ale zároveň také nejmíň pravdy. Kdybychom nevěděli, jak probíhala první světová válka, dostali bychom pocit, že jsme ten nejstatečnější národ z celé Evropy, ba co víc, že jsme takoví suveréni, že na nás nikdo nemá.

Vznik Československa samozřejmě nebyl bez práce a zásluhy našich tehdejších intelektuálních vrstev a lidí hlásících se k československé národnosti vůbec, ale nedá se zde hovořit o tom, že jsme rozbili Rakousko, svrhli Habsburky, protože to ani nebyl tehdejší záměr. A ani ty Maďary jsme nezatlačili na malé území, protože pokus o obsazení východní a jižní části tehdejší slovenské části jim zmařilo ultimátum Dohody. Nechci zde ale poukazovat na to, jak moc se pak Slabihoudek mýlil, ale naopak vyzdvihnout, tak jako u ostatních autorů jeho stereotypní vnímání.

Dva poslední příspěvky, které v následujících řádcích představím, vyšli až v dalším čísle Přítomnosti a hned první z nich je reakce ne přímo na článek „Proč nás nemají rádi?“, ale na čtenářskou reakci pana Mergela, tedy na našeho prvního autora.

Tento čtenář Přítomnosti se podepsal pouze svými iniciálami, takže neznáme jeho jméno, to pro nás není až tak důležité. Důležitější je, že byl účastníkem zájezdu československých



fanoušků na mistrovství světa v hokeji v polské Krynici a nesouhlasí s panem Mergelem, který se o problematiku tohoto mistrovství také zajímal, avšak na místě nebyl.

Tento autor píše, že se v Krynici setkal s nadávkami, ze strany polského osazenstva, nejen vůči hráčům, ale vůči celému národu, vnímá velkou nespravedlnost ze strany pořadatelské služby, která ani jednou nezasáhla, aby se situace uklidnila, naopak zasáhli proti československému fanouškovi, který patřil k šestičlenné výpravě, která jela podpořit své hokejisty, když hlasitě vítal československé hráče na ledě. Dalo by se to shrnout jako nehostinné prostředí pro československé hráče i fanoušky.

Dále pak kritizuje tamní tisk a jeho názor na to, jak které periodikum píše a šíří obecné mezinárodní naladění, se liší od názoru pana Mergela. Nepřátelství vnímá velmi jednostranně z Polské strany. Dále však pokračuje: *Bylo by omylem vztahovati Krynici na celé Polsko. Tak smutné to není.*<sup>lxviii</sup> A vyjadřuje přání nad tím, aby se situace urovnala v rámci našich společných zájmů. Autor zde zmiňuje slovanskou vzájemnost a přeje si, aby zde bylo více kooperace a přátelství na obou stranách. Zajímavé je, že ani zde není zmínka, či povědomí o sporu o Těšínsko.

Poslední, sedmá čtenářská reakce je od autora, který se podepsal jako Ukrajinec. Ve svém článku píše, že je součástí sedmimilionové ukrajinské menšiny na polském území. Zde je také patrná tato občanská pozice. Vnímá Poláky jako netolerantní národ, který je zmanipulovaný tiskem. *Rád bych upozornil, že nadávky, které slyšeli českoslovenští sportovci z úst vybraného polského publika, neslyší pouze oni. V dnešním Polsku žije sedm milionů Ukrajinců. Na veřejných polských schůzích za bariérami sportovních hřišť, kde padá na váhu snaha slovanského bratra Ukrajince, neslyšíte jiného pojmenování než „rusínská svině“, „rusínský kanec“.*<sup>lxix</sup>

Autor sice píše, že nechce paušalizovat, ale paušalizuje. Sami Ukrajinci k Čechoslovákům prý vzhlíží a sympatizují s nimi. Československu se podařilo postavit se na vlastní nohy a budovat demokratickou tradici. Autor píše, že se nemají ohlížet na to, zda jsou oblíbení, či ne, mají se pouze soustředit na sebe samotné. Dále československou politiku srovnává s německou a dává to k dobru, jeho heterostereotypní vnímání polského smýšlení vyjadřuje takto: *V Polsku se myslí jinak než v Československu, v Evropě. Stavovsky, feudálně, panský, vojenský, nedemokraticky.*<sup>lxx</sup> Více to nerozebírá, neupřesňuje.

Co jsme se tedy od čtenářů dozvěděli? Shrnu-li to do tří bodů, zaujala mě zejména naše domnělá nepřívětivost a nelaskavost, vyprázdňená ideologie a kritika v oblasti reprezentace státu. Bohužel nevíme nic bližšího o těchto sedmi čtenářích, které nám tyto příspěvky napsali a zpřístupnili nám tak tehdejší společenský diskurz.

### **Reflexe událostí v Krynici z pohledu denního tisku**

Celé mistrovství světa v ledním hokeji bylo bedlivě sledováno denním tiskem, o jeho průběhu a předběžných výsledcích se informovalo prakticky v ranních i večerních novinách. Během samotného mistrovství se ale kromě informací o sportovních utkáních nepsalo z Krynice o ničem jiném.

Tisk, který se mi podařilo projít se ve svých výpovědích, o událostech v Krynici, celkem shoduje. Nemůžu říct, že by někdo, kdo se rozhodl, tuto společenskou akci rozebrat, napsal něco převratného. Tedy musím dodat, převratného pro někoho, kdo se v této problematice orientuje. Pro mě to byly informace celkem nové. První věc, která mě zaujala, byla, že po celou dobu konání mistrovství světa v Krynici média komentovala události každý den, v případě různých periodik, jak v ranních, tak ve večerních vydáních. Psali stylem, aby čtenáři v Československu byly události na mistrovství, co nejlépe vyloženy, tzn. kdo, s kým hraje, kdo s kým prohrál, kdo postupuje, jak se hrálo, tj. komentáře turnajů a hráčů, kdo jak na ledě působí a kdo vypadá na to, že vyhraje. Neshledala jsem nic, co by mohlo zaujmout výzkumníkovu pozornost z dnešního pohledu na věc. Přijde mi pochopitelné, že náš tisk vyjadřoval naděje na medaili a že vyjádřil i lítost nad jejím nezískáním. Zajímavé ale je, jak se začala reflektovat situace po skončení šampionátu. Tedy objevují se zde pak dvě věci, které shrnu na konci.

Začnu vzestupně podle dnů, jak jednotlivá periodika postupně zveřejňovala své články s tímto tématem. 9. února vyšel článek v A-Zetu, novinách, které vycházely pod hlavičkou Českého slova. Článek, který shrnoval mistrovství v Krynici, ale o neoblíbenosti, nebo zaujatosti publika nepíše nic. Dozvídáme se akorát, že Krynici navštívilo 4500 diváků, což můžeme porovnat s šesti účastníky z Československa, o kterých víme z Přítomnosti. Další článek vyšel o den později ve večerním vydání Českého slova – *Dr. Pušbauer o Krynici*, ale i zde se jedná pouze o popis zápasů a stylu hry, nakonec píše, že byl československý tým pochválen Kanadou za naši dobrou hru. 12. února vyšel také zajímavý článek s názvem - *Kdy konečně získají českoslovenští fotbalisté obdiv a sympatie Paříže?*, píše se, že je trpká

pravda, že jsme ve sportu nepopulární, zejména do Paříže nelze jeti s přesvědčením, že nikdo nic neumí, jenom my a že nám všichni křivdí.<sup>lxxi</sup> Zde je tedy opět narážka na to, že se naše sportovní reprezentace chová povyšenecky a naše hra nezbuzuje sympatie a tudíž je chyba československých sportovců, že nejsou oblíbeni. Možná by si tato situace zasloužila více pozornosti, protože jsem v jednom z předchozích článků četla, jak byl náš tým při překročení francouzské hranice vřele vítán. Takže možná, že se stalo něco nemilého během turnajů v Paříži, nebo se zde ocitáme v názorovém proudu, podobně jako v situaci po krynickém mistrovství světa v hokeji. V A-Zetu ze 13. února 1931 se ale konečně dobíráme článku, který je pro nás stěžejní, tj. *Československý sport v zápase o svoji mezinárodní popularitu*. Je zde patrný kritičtější tón ohledně našich sportovců a výraz lítosti nad tím, že *právě v Polsku, s nímž politicky musíme velmi počítati, naši sportovci nedošli patřičného porozumění. ... Nesváru s Poláky dlužno jen litovati, ať už odpovědnost nese kdokoli*. Hned druhý den vychází opět v A-Zetu článek *Problém propagace sportu malého národa. Rozladění mezi námi a Polskem*. Nasazuje se opět kritický tón: *ze samé starosti, abychom se nezdáli zakřiknutými čecháčky, dopouštíme se různých přehmatů*.<sup>lxxii</sup> Opět narážka na chování československých hráčů. Článek se snaží vysvětlit, že se Čechoslováci nemají cítit méněcenní a mají se chovat skromně, ale sebevědomě. Například uvádějí, že naše hráči byli ubytováni v hotelu třetí kategorie jako jediní, nebyly tam prý splachovací klosety, ale nad tím se mají všichni povznést a nedělat ze sebe obětní beránky. Rada od redaktora zní – *velkorysost a zralost*.

V Lidových novinách ze 14. února se dočítáme, že *po návratu čs. mužstva z Krynice, kde se nesplnil předpoklad a čs. mužstvo shodou okolností a nikoliv jen svojí vinou nedobylo mistrovství Evropy*<sup>lxxiii</sup>, objevily se v pražských listech různé poznámky a mezi jinými také článek, svalující vinu neúspěchu a neoblíbenosti převážně na chování a hru čs. mužstva.<sup>lxxiv</sup> Přidávají k tomu komentář z polského listu o tom, že všem bylo jasné, komu bylo polské publikum nakloněno a že československému mužstvu jistě ne. Mohlo to být také vyjádřením jejich zklamání nad prohrou, ale zároveň, také prý všichni vědí, že obyvatelstvo Haliče obecně, bez ohledu na sportovní, či jakýkoli jiný výkon, Čechoslováky nesnáší ještě z dob Rakousko-Uherska. Ve Varšavě jsou Čechoslováci přijímáni úplně jinak. *Čs hokejisté přišli do zlého prostředí a nebylo náhodné, že právě Maďarům, s nimiž haličská šlechta v minulých stoletích měla čilé styky, se projevovaly tak okázalé sympatie, Čechům odpírané*.<sup>lxxv</sup> Zde prý byla hra jako taková vedlejší. I na polské straně si mnozí uvědomovali nevhodnost tohoto

chování v rámci mezinárodních styků a československo-polských vztahů obecně. Uvádějí zde tedy úryvek z článku polského listu, který se k tomuto problému chtěl postavit nezávisle. Píše se zde o tom, jak jsou Češi ohromně neoblíbení a jak se to projevuje v hledišti, je to prý dané také hrou. Češi jsou prý dobrými hráči, ale jejich hra je divácky neatraktivní. Poté padla kritika také na soudcování Čecha při turnaji Polska s Kanadou. *Nezpozoroval ofsidu a chvílemi pískal pozdě. Každému soudci se někdy povede, že se zmýlí, ale tam ti nejsou Češi, tu to nevadí. Tu se však hned věděla rada. Galoše hozená na kluziště a nadávky se hrnuly bez ustání.*<sup>lxxvi</sup> Zde máme překroucenou informaci o hozené botě, od pana Mergela víme, že tato bota patřila belgickému sudímu, ne našemu hráči, natož pak našemu rozhodčímu. Druhý článek v Lidových novinách popisuje místo konání, tedy Krynici a pak v jednom odstavci shrnuje naladění, které panovalo. *Čs. mužstvo může děkovati bohům, že zápas s Polskem nevyhrálo, jinak by se zdravou kůží z Krynice neodešlo. Galoši hozenou pod nohy jednomu českosl. hráči nebude snad nikdo považovati za holubici míru. A tak byl to pocit stísněnosti více z těchto povážlivých zjevů, než ze sportovního výsledku samého, který ovládl na konec ty, kteří nelitovali cesty do tak nehostinného koutu.*<sup>lxxvii</sup>

Národní politika 15. února: Proč nejsme oblíbení? *Krakovský tisk proti nám vystupuje ostře nepřátelsky. U nás se prostě takové výbuchy ani neuveřejňují.* Znamená to snad, že u nás jsou výbuchy nesnášenlivosti vůči Polsku také, ale tisk se je snaží nereflektovat? Prý máme srdečné vztahy s poznaňskými Poláky, jak je zmíněno i v jiných novinách. *Přece je však stále otevřenou otázkou, proč to, když celý náš národ s netajenou láskou lne k Polákům?*<sup>lxxviii</sup> Skutečně jsme tolik milovali Poláky? Opět je tu zmíněna zášť Maďarska a drobné podivení se nad tím, když Rumunsko a Jugoslávie jim vzali více území. A dále něco o Vídni – *že nás nemají ve Vídni v lásce, je stará nálada vídeňského muže. Dříve v té nenávisti byl ponižující posměch pro vše české, nyní je v tom slabost zloby. Ale tato nálada bude vždycky živena také našimi Němci, jejichž styky jsou stále čilé jak s Vídni, tak i s říší a kteří obstarávají velmi horlivě šíření nenávisti proti nám svými dopisovateli z Prahy.*<sup>lxxix</sup> Zde je patrně narážka právě na list Bohemia, který byl psán českými Němci a nebyl přátelsky nakloněn. Bohužel já jsem se k tomuto listu nedostala, protože opět není k dispozici v Národní knihovně z důvodu poškození povodněmi. Zmíněno je hluboké přátelství s jihoslovanským národem, ale ve Francii jsou vysloveně proti nám kruhy konzervativní, royalistické, stojící pod vlivem

*katolickým.*<sup>lxxx</sup> A v Anglii je proti nám Rotheimerův tisk, vadí jim u nás příliš mnoho komunistů. To jsou teze, které veskrze Přítomnost i její čtenáři opakují.

Národní listy otiskly 16. února článek s názvem *Legenda o Krynicí, mistrovství, které nás zklamalo a vzbudilo zcela zbytečně mnoho zlé krve*. Nasazuje se zde trochu tvrdší tón. Píše se, že je zcela pochopitelné, že největší zklamání nastává tam, kde selhaly přehnané naděje.<sup>lxxxi</sup> Také, že podle svědků neměli polští pořadatelé nic společného se stanovením zápasů a kritizují československé reprezentanty, že pro toto uspořádání jeden den hlasovali a druhý den proti němu vznášeli stížnost. Zaujatost obecnstva však byla zjevná, prý bylo Československé mužstvo podezíráno, že se s Kanadou domluvilo, protože proti nim hrálo mírněji, než proti Polsku. Za vhozenou botu, se prý slušní Poláci omluvili a dále se pohoršují nad článkem v A-Zetu o surové hře československého mužstva a nesportovním chování. Nikde jinde z dvaceti zápasů nebyla žádná výtko o nesportovním chování československého mužstva, píše se. *Polské obecnstvo pod vedením Maďarska proti nám řádilo. Po posledním zápase přišel Polák z Poznani a prosil, abychom je nebrali jako mluvčí celého Polska.*<sup>lxxxii</sup> Dále prý přišli Švédové poděkovat za krásnou hru a pozvali hráče k otevření nového stadionu do Stockholmu, pochválili hráče jako nejlepší mužstvo a ostře se vymezili vůči Polákům. Rakouský reprezentant prý uvedl, že *není hanbou prohrát s mužstvem jako je vaše. ... vím, že není vítězem nejlepší, vítězství náleží podle pravdy vám.*<sup>lxxxiii</sup> Dále nám prý projeví sympatie i Rumuni a Angličané. Jakoby tedy Národní listy chtěly vyvrátit naši mezinárodní neoblíbenost a vztáhnout ji pouze na část Poláků a Maďarů.

Právo lidu otisklo článek pojednávající o naší neoblíbenosti až jako poslední, dokonce až po Přítomnosti, tedy 28. února. Název nese *Úvahy o tom, proč nás nemají rádi?* A shrnuje se zde pouze to, co napsali oba autoři do Přítomnosti 25. února.

### **Co jsme se dozvěděli?**

Vypíchnu-li dvě věci, které mě zaujaly, je to jednoznačně načasování kritických článků. V průběhu mistrovství nebyla ani zmínka o naší neoblíbenosti, o zaujatosti publika, nebo problematice stanovení zápasů. Nemůžeme si myslet, že všechno rozpoutal článek ze 13. února v A-Zetu, protože na to jsem přečetla příliš málo periodik, navíc víme z Přítomnosti, že o nevhodném chování polského publika referoval během mistrovství rádiový hlasatel. Další věc je, a to pro mou práci stěžejní, že nikde v jediném řádku v člancích od redaktorů, nebo čtenářů není zmínka o problematice Těšínského území. Ani se nijak

nezmínily naše přátelské vztahy s Polskem zvláště po jejich tvrdě potlačeném povstání v roce 1830. Česko-polské vztahy se od 19. století vyvíjely na jednu nebo na druhou stranu, takže to celé není samozřejmě pouze o Těšínsku, v této chvíli, kdy se tedy o událostech okolo sčítání lidu v roce 1921 nikdo nezmínil, by mě potěšila jakákoliv zmínka o česko-polských vztazích. Dozvěděli jsme se jen, že je proti nám krakovský tisk, haličské obyvatelstvo, oproti poznaňskému lidu v Polsku, ale důvody zde nejsou uvedeny, ani naznačeny, takže si je můžeme pouze zpětně domyslet. Pouze jednou se dozvídáme, že obyvatelé Haliče jsou proti nám, ještě kvůli stykům tamní šlechty s Maďary v minulém století. Objevuje se nám zde ale třetí skutečnost, a to problematika sebe prezentace Československa, a to, zdá se, nejen v oblasti sportovní, což je i kritika čtenářská, společně s prázdnou ideologií, nelaskavostí a nevlídností Čechoslováků.

Nyní považuji za přínosné zopakovat otázky, které jsem si kladla před tím, než jsem rozebrala dobový tisk, a to jak to, že jsme byli neoblíbení? Jak to, že si Čechoslováci kladli tuto otázku a neznali odpověď? Co se skrývá ve společenském diskurzu této doby a jak se tento diskurz podobá tomu, o čem píše Ladislav Holý v mých citacích a jak s tím souvisí stereotypní vnímání? Jak vypadalo nepřátelské naladění jednoho státu vůči druhému po deseti letech od sporu a jaké se objevovali v tiskovinách heterostereotypy, jakož i autostereotypy národní povahy?

Je patrné tedy, že minimálně část československého národa si byla vědoma potíží s mezinárodními vztahy v rámci Evropy. Jak je patrné z čtenářských příspěvků, lidé ještě nevystupovali jednotně, národní demokratická tradice a každodenní život v ní byla čerstvá a ideologie národního směřování také nebyla ještě plně domyšlena a žita, s tím vším se mohly pojít i problémy s mezinárodní prezentací Československa v různých odvětvích. To, že takovéhle problémy tamní společnost v Československu řešila, není nijak překvapivé, když dnes víme, že demokracie není jen tak něco, co je samo od sebe, že je to hodnotový systém, na kterém se společnost rozhodne společně pracovat a uvádět ho v život dennodenně. Překvapivé to může být pouze v obecném společenském diskurzu v dnešní době, protože když se řekne „první republika“, nebo „meziválečné Československo“, tak se nikomu nevybaví problémy s demokracií, nebo s občanskou společností, natož s vyprázdňeností ideologie, i když nebudu daleko od pravdy, když budu tvrdit, že pod pojmem budování demokratické tradice, tak jak o československé demokratické tradici píše například

Ladislav Holý, se skrývají všechny tyto společenské těžkosti. Zajímavé je, že *Jan Assman hovoří ... o intersubjektivně sdílených rámcích vzpomínání, které rozhodují o organizování paměti, ale i o tom, co se má rekonstruovat jako minulost a co může, nebo dokonce musí z minulosti vymizet. S tím pak souvisí rozhodování, co bude události historie reprezentovat a co se stane objektem společného vzpomínání či oslav.*<sup>lxxxiv</sup> Dnes nejsme v souvislosti s první republikou zvyklí řešit společenské problémy, které souvisí s ideologií, nebo národní sebe prezentací. Společenské neduhy našeho národa řešíme většinou pouze ve spojitosti s komunistickým režimem, který přišel až potom.

Jaké se objevovaly stereotypy? Nedožvěděli jsme se mnoho o heterostereotypech Poláků, respektive pan Mergel, který se cítil být nestranným pozorovatelem, tvrdil, že Poláci proti nám nic nemají, že spor je veden na jiné úrovni. Dále se to vystříbřilo tak, že je proti nám vlastně jen haličské obyvatelstvo, a to spíše tak nějak ruku v ruce s Maďarskem. U zbytku Polska jsme byli vnímání jinak, lépe, dokonce přátelsky. Zato Čechoslováci vnímali Poláky jako bratry, jako národnost, se kterou se chtějí na výsost přátelit, budovat slovanskou vzájemnost, ale nejde to přes jejich odpor. Reflexe nevládnosti Čechoslováků a špatná prezentace státu navenek je zde probíraná mnohokrát. Československo se tedy zdálo být celkem uzavřeným národem, který žil více sám pro sebe.

Další věc, která je patrná, je národnostní vnímání občanů Československa. Všichni čtenáři i redaktoři psali o Češích, ne o Čechoslovácích, jedině já ve svých komentářích užívám označení Čechoslováci. To je zajisté také jedna z vypovídajících hodnot, kterou je nutno zmínit, protože my ve skutečnosti nevíme, do jaké míry se teze o oblíbenosti, či neoblíbenosti a stereotypy vztahující se na Čechy, vztahují na celé Československo a jeho obyvatele.

### **Bourání mýtů**

Celá tato práce ukazuje, že téma „proč nás nemají rádi?“ je autostereotypní pohled určité části československé společnosti, která zformulovala problematiku tehdejší mezinárodní prezentace, a tím se rozpoutala polemika, která jen hrála společenskými stereotypy, ale právě odhalení těchto stereotypů nám ukázalo, jak se v té době smýšlelo ve společnosti, jak se od sebe lidé názorově lišili a nad čím vedli polemiku.

Můj předpoklad, že najdu spojitost mezi událostmi kolem sporu o Těšínsko a mezinárodní neoblíbeností meziválečného Československa, se nenaplnil. Rozhodně to pro mě ale neznamená, že bych se dozvěděla o tomto tématu méně, než jsem očekávala. Dobový tisk mi dovolil nahlédnout společnost první republiky z jiného úhlu a vlastně mi tehdejší společnost přiblížil. Již to pro mě není doba, která byla, ale doba a především lidé, díky kterým dnes my a naše Česká republika jsme. Věřím, že to pro nás bude navždy nevyčerpatelné téma a budeme nadále těžit ze zkušeností lidí, kteří nám založili naši demokratickou tradici.



## Seznam literatury

ALLPORT, Gordon W., *O Povaze předsudků*, Praha: PROSTOR 2004

BARAN, Ivo. *Dějiny a současnost, kulturně historická revue. Spor o Těšínsko a jeho důsledky*, 2009

HAHN, Hans Henning & Eva. *Stereotyp, Identität und Geschichte, Nationale Stereotypen*, Frankfurt: 2002

HAVELKA, Miloš. *Sociologické texty: Skupinové mentality. Historické a systematické předpoklady tematizace problému mentalit v sociologii*. SP 02:12. SOÚ, 2002

HAVELKA, Miloš. *Ideje, Dějiny, Společnost*. Brno: 2010

HOLÝ, Ladislav. *Malý český člověk a skvělý český národ*, Praha: SLON 2001

PEROUTKA, Ferdinand. *Jací jsme*, Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví 1991

Těšínsko 1. díl: *Přírodní prostředí, dějiny, obyvatelstvo, nářečí, zaměstnání*. 1. vyd. Šenov u Ostravy: Tilia, 1997

---

<sup>i</sup> ALLPORT, Gordon W., *O Povaze předsudků*, Praha: PROSTOR 2004, dále jen ALLPORT, Gordon W. *O Povaze předsudků*

<sup>ii</sup> ALLPORT, Gordon W., *O Povaze předsudků*

<sup>iii</sup> ALLPORT, Gordon W., *O Povaze předsudků*, str. 39

<sup>iv</sup> ALLPORT, Gordon W., *O Povaze předsudků*

<sup>v</sup> ALLPORT, Gordon W., *O Povaze předsudků*, str. 41

<sup>vi</sup> ALLPORT, Gordon W., *O Povaze předsudků*

<sup>vii</sup> ALLPORT, Gordon W., *O Povaze předsudků*

<sup>viii</sup> HAVELKA, Miloš. *Sociologické texty: Skupinové mentality. Historické a systematické předpoklady tematizace problému mentalit v sociologii*. SP 02:12. SOÚ, 2002, str. 12, dále jen HAVELKA, Miloš. *Sociologické texty 2002*

<sup>ix</sup> HAVELKA, Miloš. *Sociologické texty 2002*, str. 13

<sup>x</sup> HAVELKA, Miloš. *Sociologické texty 2002*, str. 16

<sup>xi</sup> HAVELKA, Miloš. *Sociologické texty 2002*, str. 29

<sup>xii</sup> HOLÝ, Ladislav. *Malý český člověk a skvělý český národ*, Praha: SLON 2001, str. 77, dále jen HOLÝ, Ladislav. *Malý český člověk a skvělý český národ*

<sup>xiii</sup> HAVELKA, Miloš. *Sociologické texty 2002*, str. 25

<sup>xiv</sup> PEROUTKA, Ferdinand. *Jací jsme*, Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví 1991, str. 7, dále jen PEROUTKA, Ferdinand. *Jací jsme*, str. 7, dále jen PEROUTKA, Ferdinand. *Jací jsme*

<sup>xv</sup> PEROUTKA, Ferdinand. *Jací jsme*, str. 7

<sup>xvi</sup> PEROUTKA, Ferdinand. *Jací jsme*, str. 7

<sup>xvii</sup> HOLÝ, Ladislav. *Malý český člověk a skvělý český národ*, str. 84

<sup>xviii</sup> HOLÝ, Ladislav. *Malý český člověk a skvělý český národ*, str. 76

<sup>xix</sup> HOLÝ, Ladislav. *Malý český člověk a skvělý český národ*, str. 76

<sup>xx</sup> HOLÝ, Ladislav. *Malý český člověk a skvělý český národ*, str. 79

<sup>xxi</sup> HOLÝ, Ladislav. *Malý český člověk a skvělý český národ*

- 
- <sup>xxii</sup> HOLÝ, Ladislav. *Malý český člověk a skvělý český národ*, str. 88
- <sup>xxiii</sup> HOLÝ, Ladislav. *Malý český člověk a skvělý český národ*, str. 89
- <sup>xxiv</sup> Těšínsko 1. díl: *Přírodní prostředí, dějiny, obyvatelstvo, nářečí, zaměstnání*. 1. vyd. Šenov u Ostravy: Tilia, 1997, str. 43-62
- <sup>xxv</sup> BARAN, Ivo. *Dějiny a současnost, kulturně historická revue. Spor o Těšínsko a jeho důsledky*, 2009. Dostupné z <http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2009/11/spor-o-tesinsko-a-jeho-dusledky-/>, dále jen Baran, Ivo. *Dějiny a současnost*
- <sup>xxvi</sup> Baran, Ivo. *Dějiny a současnost*
- <sup>xxvii</sup> Baran, Ivo. *Dějiny a současnost*
- <sup>xxviii</sup> Baran, Ivo. *Dějiny a současnost*
- <sup>xxix</sup> Baran, Ivo. *Dějiny a současnost*
- <sup>xxx</sup> Baran, Ivo. *Dějiny a současnost*
- <sup>xxxi</sup> Lidové noviny jako kulturní fenomén 20. století, Sborník textů z literárněvědné konference v Knihovně Václava Havla, dostupné z [http://data.lidovky.cz/soubory/ln\\_kultura/A130719\\_ILA\\_SBORNIKLITER.PDF](http://data.lidovky.cz/soubory/ln_kultura/A130719_ILA_SBORNIKLITER.PDF).
- <sup>xxxii</sup> Přítomnost, 25. února 1931, Proč nás nemají rádi? dále jen Proč nás nemají rádi?
- <sup>xxxiii</sup> Proč nás nemají rádi?
- <sup>xxxiv</sup> Proč nás nemají rádi?
- <sup>xxxv</sup> Proč nás nemají rádi?
- <sup>xxxvi</sup> Proč nás nemají rádi?
- <sup>xxxvii</sup> Proč nás nemají rádi?
- <sup>xxxviii</sup> Proč nás nemají rádi?
- <sup>xxxix</sup> Proč nás nemají rádi?
- <sup>xl</sup> Proč nás nemají rádi?
- <sup>xli</sup> Proč nás nemají rádi?
- <sup>xlii</sup> Proč nás nemají rádi?
- <sup>xliii</sup> Proč nás nemají rádi?
- <sup>xliv</sup> Proč nás nemají rádi?
- <sup>xlv</sup> Proč nás nemají rádi?
- <sup>xlvi</sup> Proč nás nemají rádi?
- <sup>xlvii</sup> Proč nás nemají rádi?
- <sup>xlviii</sup> Proč nás nemají rádi?
- <sup>xliv</sup> Přítomnost, 11. března 1931, *Dopisy*, Jan Klokoč, dále jen Jan Klokoč
- <sup>i</sup> Jan Klokoč
- <sup>ii</sup> Jan Klokoč
- <sup>iii</sup> Jan Klokoč
- <sup>iiii</sup> Jan Klokoč
- <sup>liv</sup> Jan Klokoč
- <sup>lv</sup> Jan Klokoč
- <sup>lvi</sup> Jan Klokoč
- <sup>lvii</sup> Jan Klokoč
- <sup>lviii</sup> Přítomnost, 11. března 1931, *Dopisy*, Paul Maruldani, dále jen Paul Maruldani
- <sup>lix</sup> Paul Maruldani
- <sup>lx</sup> Paul Maruldani
- <sup>lxi</sup> Paul Maruldani
- <sup>lxii</sup> Přítomnost, 11. března 1931, *Dopisy*, Ondřej Sekora, dále jen Ondřej Sekora
- <sup>lxiii</sup> Ondřej Sekora
- <sup>lxiv</sup> Přítomnost, 11. března 1931, *Dopisy*, dr. František Slabihoudek, dále jen dr. František Slabihoudek
- <sup>lxv</sup> dr. František Slabihoudek
- <sup>lxvi</sup> dr. František Slabihoudek
- <sup>lxvii</sup> dr. František Slabihoudek

- 
- <sup>lxviii</sup> dr. František Slabihoudek
- <sup>lxix</sup> dr. František Slabihoudek
- <sup>lxx</sup> dr. František Slabihoudek
- <sup>lxxi</sup> České slovo, 12. února 1931, *Kdy konečně získají českoslovenští fotbalisté obdiv a sympatie Paříže?*
- <sup>lxxii</sup> A-Zet, 13. února 1931, *Československý sport v zápase o svoji mezinárodní popularitu*
- <sup>lxxiii</sup> V rámci mistrovství světa v hokeji se hrálo i o titul mistrovství Evropy
- <sup>lxxiv</sup> Lidové noviny, 14. června 1931, Po krynickém turnaji, Dva polské hlasy, dále jen Po krynickém turnaji, Dva polské hlasy
- <sup>lxxv</sup> Po krynickém turnaji, Dva polské hlasy
- <sup>lxxvi</sup> Po krynickém turnaji, Dva polské hlasy
- <sup>lxxvii</sup> Lidové noviny, 14. února 1931, Tělesná výchova: A ještě něco o Krynici
- <sup>lxxviii</sup> Národní politika, 15. února 1931, Proč nejsme oblíbení?, dále jen Proč nejsme oblíbení?
- <sup>lxxix</sup> Proč nejsme oblíbení?
- <sup>lxxx</sup> Proč nejsme oblíbení?
- <sup>lxxxi</sup> Národní listy, 16. února 1931, Legenda o Krynici, mistrovství, které nás zklamalo a vzbudilo zcela zbytečně mnoho zlé krve, dále jen Legenda o Krynici, mistrovství, které nás zklamalo a vzbudilo zcela zbytečně mnoho zlé krve
- <sup>lxxxii</sup> Legenda o Krynici, mistrovství, které nás zklamalo a vzbudilo zcela zbytečně mnoho zlé krve
- <sup>lxxxiii</sup> Legenda o Krynici, mistrovství, které nás zklamalo a vzbudilo zcela zbytečně mnoho zlé krve
- <sup>lxxxiv</sup> HAVELKA, Miloš. Ideje, Dějiny, Společnost. Brno: 2010, str. 141